

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Opvscvla Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis

Marca, Pierre de

Parisiis, 1681

VIII. De veteribus collectionibus canonum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14704

DISSERTATIO
DE
VETERIBVS
COLLECTIONIBVS
CANONVM.

CAPVT PRIMVM.

*De vetustissima collectione canonum Ecclesie
Romanæ ante Concilium Chalcedonense.*

I. **D**VÆ sunt, quæ huc usque latue-
runt, canonum collectiones, qui-
bus usæ sunt variis temporibus Ecclesia Ro-
mana: quarum altera post Concilium Ni-
cænum emerit, altera post Chalcedo-
nense.

De prima acturis observandum est, ante
Concilii Chalcedonensis definitionem ca-
none primo comprehensam, qua regulis
patrum robor & auctoritas additur ut per

universam Ecclesiam vigeant, canones Ancyranos, Neocæsarienses, Gangrenses, Antiochenos, & Laodicenos in occidentem non penetrasse. Solis Ecclesia Romana canonibus Nicænis regebatur, ut disertè docet Innocentius in epistola ad clerum Constantinopolitanum. Quo nomine Sardicenses continebantur; ut patet ex Zosimi commonitorio quod Faustino Legato suo dedit ad firmandum in Africa usum appellationum in causis Episcoporum; ubi canon in Sardicensi synodo ea de re editus, sub titulo Concilii Nicæni profertur. Refragati sunt quidem Africani Episcopi, & canonem illum in veris exemplaribus synodi Nicænae non haberi contenderunt, contra nitentibus Legatis Zosimi. Qui quidem adeo ab omni fraudis & doli suspitione aberat, quemadmodum & Bonifacius illius successor, ut passus sit Legatos à Carthaginensi synodo Constantinopolim & Alexandriam mitti ad earum civitatum Episcopos ut exempla canonum Nicænorum ex authenticis codicibus descripta mitterent. Illi verò testati sunt canones illos numero viginti esse tantum; quales Africana Ecclesia penes se habebat. Vnde factum ut constiterit Romanis, æquè ac Africanis, canones illos Sardicenses alios esse à Nicæ-

nis. Quod tamen non obstitit quò minùs Leo I. in epistola ad Pulcheriam, conquere-
rens de Flaviani Episcopi Constantinopo-
litani & ceterorum sacerdotum deposi-
tione à synodo Ephesina sub Dioscoro de-
creta, eosdem Sardicenses canones, sub
nomine Nicænorum, orientalibus obji-
ciat, contendens ex eorum præscripto
omnia in pristino statu retinenda donec
ad Apostolicam sedem referatur.

II. Innocentius quoque primus in epi-
stola ad Victricium, post commemoratam
Nicænam synodum, ait majores causas
ad sedem apostolicam referendas, *sicut
synodus statuit, & vetus consuetudo exigit.*
Vnde sequi videtur eum ad Nicænam sy-
nodum respexisse, cui acceptos ferebat
canones, ad Sardicense licèt Concilium
pertinerent, quos postea Zosimus quo-
que Nicænos esse jactabat; præcipuè
cùm Innocentius solos, ut monebam, ca-
nones Nicænos obtinuisse apud Roma-
nam Ecclesiam doceat.

III. Occasio istius hallucinationis alia
non est præter collectionem canonum
quam solam ea tempestate in scriniis suis
habebat Ecclesia Romana; cujus nos
exemplar in vetustissimo codice M S. vi-
dimus beneficio Christophori Iustelli cla-
ræ memoriæ viri & antiquitatum eccle-

siasticarum curiosi exploratoris : qui licet
 communionis Calvinianæ partes sequeretur,
 sincerè se gerebat in eruendis è situ
 veterum monumentis ad rem canonicam
 exornandam.

In ea collectione hoc erat lemma:
 CANONES NICÆNI. Deinde sequebatur
 series quadraginta canonum numeris
 suis distinctorum : quorum priores
 viginti erant veri & genuini canones
 Nicænæ synodi, reliqui autem viginti
 continebant canones unum & viginti
 Concilii Sardicensis, duobus capitibus
 in unum compactis ; nulla interim
 mentione facta hujus Concilii
 Sardicensis. Non dubitandum, quin
 statim post editionem adjecti fuerint
 canones illi Sardicenses priori collectioni,
 consequentibus numeris, sub antiquo
 titulo. Illud autem an fato acciderit,
 vel per incuriam, an verò data opera,
 ut major esset horum canonum auctoritas,
 prudentis esto judicium. Sanè in
 veteribus codicibus reperiri canones
 Nicænos numero quadraginta adnotatum
 est in editione Moguntina Dionysii
 Exigui. quæ collectio similis est
 antiquæ illi quam nos vidimus. Nec
 alia erat collectio quadraginta
 canonum Nicænorum, cujus meminit
 præfatio Isidori : unde auctor ille
 occasionem arripuit augendi numerum
 us.

que ad LXXII. ex supposititiis Iulii epistolis.

IV. Quare Innocentius, Zosimus, & Leo alieni sunt ab omni dolo in proferendis canonibus Sardicensibus ac si ad Nicænam synodum pertinerent, cum auctoritate scriniorum suorum & veteris collectionis freti essent. Viri amplissimi eruditione & dignitate Cardinales Perronius & Baronius, ut horum Pontificum bonam fidem tuerentur, ex ingenio coniecerant ea illos collectione canonum usos esse quam nos olim in Ecclesia Romana extitisse testimoniis comprobavimus.

CAPVT II.

De collectione canonum post Concilium Chalcedonense.

I. **D**ECRETI Chalcedonensis ea fuit auctoritas ut canones orientalium synodorum, qui vigeabant in oriente, suscepit Ecclesia Romana, eosque adhibuerit in causarum & negotiorum ecclesiasticorum disceptatione; demptis iis quos iuribus suis officere existimabat. Quare codicem illum canonum ex quo recitati sunt canones aliquot in Concilio Chalcedonensi Romam Legati cum de-

tulissent, auctoritate Leonis Papæ confecta est & composita nova canonum collectio, quæ viguit sola in occidente per sexaginta & amplius annos, donec altera quæ accessit Dionysii Exigui, quæ in quibusdam à priore discrepat, ut mox observabimus.

II. Priorem illam, hætenus ignotam, ex codicibus duobus manuscriptis monasterii Rivipullensis in Catalonia favente numine erutam hic explicamus: quæ majoris ponderis apud nos esse debet quòd ea usi sint Gallicani Episcopi usque ad tempora Hadriani Pontificis & Caroli Magni, & unà cum Gallicanis canonibus ab Ecclesia Hispanica usurpata fuerit usque ad Sarracenorum adventum; quemadmodum etiam in Africa.

Ejus autem collectionis hæc est methodus. Incipiunt canones Nicæni. Sequuntur Ancyrani, Neocæsarienses, & Gangrenses. Deinde Sardicenses canones. Postea Antiocheni, & Laodiceni. Subjunguntur statim viginti septem canones Concilii Chalcedonensis. Deinde Carthaginenses; de quibus mox dicemus.

III. Huic collectioni præfigitur præfatio, cujus hæc sunt verba. *Canones generalium Conciliorum à temporibus Constantini cœperunt. In præcedentibus annis namque,*

persecutione fervente, docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diversas hæreses scissa est: quia non erat licentia Episcopis in unum convenire, nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis liberè congregari. Sub hoc etiam sancti patres in Concilio Nicæno de omni orbe terrarum convenientes, juxta fidem evangelicam & apostolicam secundum post apostolos symbolum tradiderunt. Quatuor autem principalia esse Concilia, ex quibus plenissimam fidei doctrinam tenet Ecclesia tam de patris & filii & spiritus sancti divinitate quàm de prædicti filii & salvatoris nostri incarnatione. Prior harum Nicæna synodus est CCCXVIII. Episcoporum Constantino Augusto imperante peracta: in qua Arrianæ perfidiæ blasphemiam condemnata, quam de inæqualitate sanctæ trinitatis idem Arrius asserebat. Consubstantialem Deo patri Deum filium eadem sancta synodus per symbolum definivit. Secunda synodus est CL. patrum sub Theodosio seniore Constantino-polim congregata; quæ Macedonium sanctum spiritum Deum esse negantem condemnans, consubstantialem patri & filio eundem paraclitum demonstravit, dans latius symboli formam quam tota Græcia & Latinitas in Ecclesiis prædicat. Tertia synodus Ephesina CC. Episcoporum sub juniore Theodosio Augusto edita; quæ Nestorium duas personas in Christo asserentem justo

anathemate condemnavit, ostendens manere in duas naturas unam Domini Iesu Christi personam. Quarta est synodus Chalcedonensis sexcentorum XXX. sacerdotum sub Mariano Principe habita; in qua Eutychem Constantinopolitanum Abbatem, verbi Dei & carnis unam naturam pronuntiantem, & eius defensorem Dioscorum quondam Alexandrinum Episcopum, & ipsum rursus Nestorium, cum reliquis hæreticis, una patrum sententia prædaminavit, prædicans eadem synodus Christum Deum sic natum de virgine ut unam personam & divinæ & humanæ confiteamur naturæ. Hæc sunt, ut prædiximus, quatuor principales & venerabiles synodi totam fidem catholicam complectentes. Sed & si qua sunt Concilia quæ sancti patres spiritu Dei pleni sanxerunt, ipsorum quatuor auctoritatem omni manent stabilita vigore. quorum etiam gesta in hoc corpore condita continentur. In principio autem huius voluminis Nicenam synodum constituimus pro auctoritate ejusdem magni Concilii. Deinceps diversorum Conciliorum Græcorum ac Latinorum, sive quæ antea, sive quæ postmodum facta sunt, sub ordine numerorum ac temporum, capitulis suis distincta, sub huius voluminis aspectu locavimus. Subjicientes etiam decreta Præsulum Romanorum, in quibus, pro culmine sedis apostolicæ, non impar Conciliorum extat auctoritas: quatenus ecclesiastici ordinis
disciplina

*disciplina in unum à nobis coacta atque digesta
& sancti præfules paternis constringantur regu-
lis, & obedientes Ecclesie ministri vel populi
spiritualibus imbuantur exemplis. Canones au-
tem qui dicuntur Apostolorum, seu quia eosdem
nec sedes apostolica recipit, nec sancti patres
illis consensum præbuerunt, pro eo quòd ab hæ-
reticis sub nomine Apostolorum compositi di-
noscentur, quamvis in eis quedam invenian-
tur utilia, auctoritate tamen canonica atque
apostolica eorum gesta constant esse remota, &
inter apocrypha deputata.*

IV. Priorem hujus præfationis par-
tem Isidorus Hispalensis retulit in librum
sextum originum cap. xv. Etenim cum
sibi proposuisset eo capite de canonibus
Conciliorum agere, solenneque illi sit
laudabiles locos, qui suo instituto con-
ducunt, tacitis auctoribus in opus illud
congerere, (quo nomine ab eruditissima
maiorum consecutus est laudem) more illo
suo hunc quoque centonem aliis addidit,
& iisdem verbis præfationem illam ex par-
te transcripsit. Si quis autem pervicaciter
contendere velit ex Isidorò potiùs de-
promptam hanc præfationem, omnino se
victum fatebitur si seposito dimicandi stu-
dio perpendat præfationis corpus esse in-
tegrum, aliquot periodos complectens
uno spiritu cum prioribus conjunctas;

○

quæ tamen defunt apud Isidorum, qui ex loco laudato decerpfit quod sibi commodum videbatur. Deinde ultima verba excerpti quod est apud Isidorum, ista nempe, *Quorum etiam gesta in hoc opere condita continentur*, nullius operæ sunt in libris originum; imò verò apertè falsa, cùm in eo volumine nec canonum nec Conciliorum acta contineantur. Quare prudenter obfervavit vir eruditus in scholiis hujus loci: *Hæc omiffa oportuit*. Quæ sanè verba in præfatione leguntur opportunè, quia præfixa est collectioni canonum. Vnde exscriptor qui juffu Ifidori in origines hunc locum tranftulit, manifestè hallucinatus est non omittendo verba hæc, quæ in volumine canonum sunt aptiffima, fed ab originibus prorsùs aliena. Pars ultima præfationis, quæ reprobat canones Apostolorum, transcripta est à Gratiano ex Ifidoro. qua de re capite fequenti dicemus.

Dist. 16. c. 1.
Canones.

V. Ex hac collectione Symmachus Papa in sexta fynodo Romana habita anno DIV. citat duos canones fynodi Gangrenfis ex versione antiqua quæ est in hac collectione. Vnde *apostolica auctoritate hos canones conditos* ait; quoniam etsi provincialis effet fynodus Gangrenfis, tamen cùm auctoritate sedis apostolicæ jam effet in occi-

dente recepta, perinde erat ac si ab initio eadem auctoritate canones suos constituisset. Neque enim confugiendum est ad conjecturas quas adhibet Baronius, qui putat Osum Cordubensem legatione Romana functum huic synodo interfuisse. Recensetur quidem ille in epistola synodica, sed permistus aliis Episcopis, & inter ultimos. quod non congruit dignitati sedis apostolicæ.

CAPVT III.

De discrimine collectionis istius & Dionysianæ.

IN eo primùm differunt hæ duæ collectiones, vetus & Dionysiana, quòd diversis canonum Græcorum translationibus utantur. In vetere quippe interpretatio canonum Græcorum eadem est omnino cum illa quam Isidori collectio præfert, quæque usurpatur in libris Capitularium; ut ex studiosa earum inter se collatione didicimus. Planè Dionysiana versio videtur esse accuratior & verbis magis affixa. Sed altera est elegantior; & verba quædam si alicubi dissimulet, alibi sententiam veram canonis, alioquin obscuri, feliciter patefacit. Hæcque est illa translatio cujus obscuritate adductum se

Dionysius fatetur ad novam condendam. Quamquam & alia quoque in manuscriptis codicibus reperiatur paulò obscurior hac nostra.

II. Alia sunt discrimina inter utramque collectionem quæ sunt majoris ponderis, & meram antiquitatem redolent. Secunda ergo differentia hæc erit, quòd canones apostolici absunt ab ista collectione, eo titulo quòd nullius essent auctoritatis, ut docet disertè superior præfatio. In quo illi egregiè convenit cum decreto Gelasii in synodo Romana, quo liber canonum Apostolorum inter apocrypha numeratur. Inde quoque præstans argumentum trahitur hanc esse collectionem canonum qua Gallicana Ecclesia utebatur; quippe quæ his canonibus Apostolorum careret, ut ex Gregorio Turonensi docuimus libro III. de concordia sacerdotii & imperii cap. IV. §. III.

III. At Dionysiana collectio canones istos, saltem priores numero quinquaginta, in occidentem invexit. Et ejus exemplo auctor Isidorianæ collectionis eodem numero & iisdem verbis cum Dionysio canones illos transtulit in suam, licèt in canonibus Græcis versionem antiquam sequatur: quæ cùm istis canoni-

bus apostolicis careret, necessariò ex Dionysii versione & collectione petendi fuerunt. Rationem facti sui hanc proponit Isidorus : *Denique propter eorum auctoritatem ceteris Conciliis præposuimus canones qui dicuntur Apostolorum, licet à quibusdam apocryphi dicantur : quoniam plures eos recipiunt, & sancti patres eorum sententias synodali auctoritate roboraverunt, & inter canonicas posuerunt constitutiones.* Quòd synodalem patrum auctoritatem laudat, de synodo Trulensi intelligendum est ; cuius decreto canones apostolici numero LXXXIV. recepti sunt in oriente. Priores autem quinquaginta, qui soli erant in occidente noti, nullum robur obtinuerunt, saltem in Galliis & Hispaniis, usque ad tempora Caroli Magni ; quando Dionysiana collectio, monente Hadriano Papa, vigere incepit in his regionibus.

IV. Tertium discrimen versatur in canonibus Sardicensis Concilii, qui loco quinto positi sunt in hac collectione post Nicænos, Ancyranos, Neocæsarienses, & Gangrenses, & Antiochenos atque Laodicenses ordine antecedunt. Ancyrana, Neocæsariensis, & Gangrensis synodi vetustiores sunt Nicæna synodo ; sed istius reverentia factum est ut in capite collocetur. His quatuor succedit Sardi-

censis anno cccxlvii. quæ licet posterior Antiochena, (quæ coacta fuit anno cccxli.) illi tamen in hac serie prælata est ob dignitatem. Dionysius verò collectionis Græcæ interpretationem aggressus, in qua Sardicenses canones non habentur, eis post universos canones orientalium Conciliorum, licet tempore posteriorum, locum in sua collectione dedit.

V. Memoriae lectoris occurret quod superiùs adnotavimus de Leone primo, qui canones Sardicenses sub nomine Nicænorum orientalibus objiciebat. Ex quo sequi videtur ut aut de bona fide periclitetur ille, cum ex hac collectione, quam ejus auctoritati tribuimus, illi constaret liquidò alios esse Sardicenses canones, quinto loco positos, à Nicænis, qui frontem codicis occupabant; vel dicendum erit hanc collectionem posteriorem esse Leonis temporibus.

VI. Sed ex temporum discrimine pendet hujus difficultatis explicatio. Ante Concilium Chalcedonense data est epistola Leonis ad Pulcheriam anno cccxlix. ubi Nicænos canones cum Sardicensibus permisset, adeo ut querelæ literis illis comprehensæ, de fide violata, Flaviano oppresso, & restituto Eutychete, Mar.

cianum auctore Leone ad convocandum Chalcedonense Concilium adegerint. Post illud verò Concilium (quod habitum est anno ccccl.) & ex ejus præscripto aggredienda fuit nova collectio, in quam canones orientalium synodorum impingerentur. Tunc discutienda fuit ratio temporum, & suis quique Conciliis canones vindicandi. Quod egregiè factum est in hac collectione; in qua Sardicenses à Nicænis secreti sunt, & suis locis positi.

VII. Vnde quoque illud addiscimus, eos graviter falli qui Sardicenses canones universo orbi Christiano, etiam ipsi Romanæ Ecclesiæ, vel ignotos vel apocryphos fuisse docent usque ad tempora Dionysii Exigui, qui eos è tenebris in lucem primus protulerit. Etenim ista collectione, quæ antiquior est Dionysiana, in canonum auctoritatem recepti sunt per universas Ecclesias. Planè illorum usus receptus erat Damasi Papæ temporibus; ut patet ex synodo Romana & edicto Gratiani à Sirmondo publicatis, ubi causæ Episcoporum datis à Romano Pontifice iudicibus definiendæ constituuntur.

VIII. In Galliis invaluerant, licèt tacito nomine, ante Leonis tempora; cum ex ejus epistola ad Episcopos pro-

vinciæ Viennensis constet Gallicanorum
Episcoporum iudicia per varias appella-
tiones & relationes à Romanis Pontifici-
bus retractata fuisse. quod initium aut ro-
bur habuit à Concilio Sardicensi. Idem ju-
ris obtinuit in Hispaniis ; ut patet ex epi-
stola ejusdem Leonis ad Turibium Asturi-
censem , qua synodum à quatuor provin-
ciis Hispaniarum adversùs redivivam hæ-
resim Priscillianistarum habendam indi-
cit , nempe à Tarraconensibus, Carthagi-
nensibus , Lusitanis , & Gallæcis ; adjecto
quòd si quid obstiterit quò minùs possit
celebrari generale Concilium , Gallæciæ
saltem in unum convenient sacerdotes :
*Quibus congregatis , inquit , fratres nostri
Idacius & Ceponius imminebunt , conjuncta
cum eis instantia tua , quatenus de provincia-
li conventu remedium tantis vulneribus affera-
tur.* Indictio synodi & delegatio Idacii &
Ceponii Episcoporum ut synodo immi-
neant , canonum Sardicensium auctorita-
te fulta est.

IX. Idem Pontifex per Mauritaniam
Sardicensium canonum vigorem plenissi-
mè exercuit , non solùm relationes synodi
recipiendo , & responsis suis de relatis ne-
gotiis decernendo , quod jus est antiquius
ipsa synodo Sardicensi , sed cognitione de
causa Lupicini Episcopi suscepta , qui ad

eum provocaverat ; quam definiendam synodo provinciali Mauritanix reliquit, eamque habendam indicit juxta ordinem præscriptum in Sardicensi synodo. Vnde quoque desumptum est quod adjungit, contra ecclesiasticam disciplinam superordinatum fuisse Episcopum Lupicino, pendente appellatione ad Romanam sedem.

X. Sed quid hæremus in temporibus Leonis ? Ipsa Zosimi, Bonifacii, & Cælestini tantò vetustior disputatio cum Africanis Episcopis pro recipiendis appellationibus Episcoporum, prolatis quoque ipsis verbis canonum Sardicensium, nonne apertè docent eorum apud Romanos auctoritatem ; imò verò & apud Africanos, qui tandem provocantibus consenserunt ; id unum deprecantes, ne faciliùs admitterentur, & causæ in provinciis judicarentur ; ut patet ex epistola ad Cælestinum.

Ceterùm postquàm collectio ista in lucem emerfit auctoritate Leonis publicata, Africana Ecclesia illius usum admisit, & canonum Sardicensium ut executionem, sic etiam & nomen : quamquam ignoti non essent olim in Africa canones Sardicenses, quorum unum Gratus Episcopus Carthaginensis laudavit in Concilio suo Carthaginensi.

XI. Collectionis ab Africanis usurpatæ breviarium sive compendium per varios titulos digestum composuit Ferrandus Diaconus Ecclesiæ Carthaginensis ; & post illum breviationem alteram canonum Ecclesiæ Africanæ concinnavit Cresconius.

XII. Duæ illæ collectiones in eo differunt quòd posterior usa est collectione Dionysiana , laudatis tum Apostolorum tum Africanis canonibus juxta seriem numerorum qui extant apud Dionysium. Sed Ferrandus, Dionysio vetustior, antiquam collectionem secutus est, quæ canonibus apostolicis carebat, quos auctor ille nunquam laudat ; licèt Ancyranos, Neocæsarienses, Gangrenses, Antiochenos, & Laodiceos titulis suis distinctos adhibeat ; omissis quoque canonibus Constantinopolitanis. Quæ omnia collectioni nostræ congruunt, & manifestè probant illam à Romanis in Africam transmissam fuisse : cui Africani suos canones, alio longè ordine quàm habeantur in Dionysiana collectione, suis usibus profuturos adjunxerunt.

XIII. Porrò in breviario Ferrandi canones Sardicenses, illique præcipuè qui de provocationibus Episcoporum ad Romanam sedem decernunt, disertè laudantur.

tur; quos ille non potuit unà cum cano-
nibus orientalibus publicare aliunde de-
promptos quàm ex collectione recepta,
cujus ipse compendium exhibet; quæ
prorsus eadem est cum hac nostra.

Ex ista quoque vetere collectione Theo-
doretus Episcopus Cyri hausit canones
Sardicenses, quos laudat numero XXI. in
compendio canonum per quinquaginta
titulos digestorum. Quæ collectio Theo-
doreti existat M S. in bibliotheca Regis
Christianissimi: de qua diximus in capite
III. §. VIII. libri III. de concordia sa-
cerdotii & imperii.

XIV. Quartum discrimen est, illud-
que maximi momenti, quòd Dionysii
codex tres canones synodi Constantino-
politanae secundae ex codice Græco tran-
scriptos exhibet; in quibus Thracicae,
Ponticae, & Asianae dioceseon privilegia
sic confirmantur ut primatus tribuatur
Ecclesiae Constantinopolitanae, fiatque
secunda post Romanam, ea ratione ad-
jecta, quoniam Constantinopolis est no-
va Roma. Sed canones isti in hac vetere
collectione penitus desiderantur. Ex quo
solo capite illius veritatem colligere &
genuinam Romanae Ecclesiae collectio-
nem hanc esse demonstrare licet.

XV. Quippe nota est vehemens illa

dimicatio quæ in Concilio Chalcedonen-
 si inter Aëtium Archidiaconum Ecclesiæ
 Constantinopolitanæ & Legatos Roma-
 nos exarsit ob canonem xxviii. quo præ-
 ter Metropolitanarum ordinationes in tri-
 bus illis diœcesibus ascriptas sedi Con-
 stantinopolitanæ, exæquata erant privi-
 legia utriusque sedis, etiam in rebus ec-
 clesiasticis, eò quòd nova Roma senatu
 & imperio, æquè ac senior Roma, poti-
 retur, hoc solo excepto quòd Ecclesia
 Constantinopolitana secunda esset post
 Romanam. Legatis illa se absentibus clam-
 culum gesta & per vim ab Episcopis ex-
 torta conclamantibus, magistratus Prin-
 cipis interlocuti sunt, ut quibus se cano-
 nibus tueretur Aëtius, proferret in me-
 dium: qui synodicum synodi Constanti-
 nopolitanæ exhibuit, & ex eo relegi fe-
 cit tres canones qui extant apud Diony-
 sium, omissis aliis quos ultima collectio
 Græcorum continet.

XVI. Legati, post prolatum cano-
 nem sextum Nicænum, cùm iudicum cog-
 nitorum sententia irritam vidissent in-
 tercessionem suam, se ad sedem apostoli-
 cam omnia relatuos contestati sunt. Leo
 totius rei certior factus, Anatolii Patriar-
 chæ superbos conatus seria oratione com-
 pressit, & inter cetera asseruit canones il-

los Constantinopolitanos nunquam ad decessores suos relatos fuisse aut ab iis probatos. Aiebat quidem Eusebius Episcopus Dorylæi, in actione ultima Concilii Chalcedonensis, canonem istum Constantinopolitanum Leoni gratum fuisse. *Hanc regulam, scilicet synodi Constantinopolitanæ, sanctissimo Papæ in urbe Roma ego relegi, inquit, presentibus clericis Constantinopolitanis, eamque suscepit.* Sed insinuatio ista privata, quando agebatur de causa Flaviani Constantinopolitani per summum scelus à Dioscoro Alexandrino damnati, ut faciebat ad augendam hominis audaciam, qui dignioris Ecclesiæ Episcopum oppresserat, quæ dignitas canone Constantinopolitano probabatur, sic obtinere non poterat ut canon ille publica auctoritate Romanæ Ecclesiæ receptus dici posset.

XVII. Successit tandem collectio Dionysii, quæ occidenti canones illos Constantinopolitanos à corpore Græcorum desumptos publicavit, Id tamen non fuit impedimento quin Gregorius Magnus Ioannis Patriarchæ Constantinopolitani temeritatem comprimens, professus sit canones synodi Constantinopolitanæ, quibus ille nitebatur, nunquam ab Ecclesia Romana receptos. Quod

sanctus ille vir asserere potuit & debuit, quoniam collectio illa vetus, quæ publici juris facta fuerat, canones illos ut repudiatos & ab apostolica sede rejectos non continebat. Alioqui si sola Dionysii collectione, quæ tunc manibus omnium terebatur, usa fuisset Ecclesia Romana, retorqueri potuisset in Gregorium tres illos canones, ut pote non expunctos, juris publici factos. Quam exceptionem elidere poterat prolatis contrariis instrumentis vetustioribus, nempe collectione isthac à Leone approbata, quæ illis omnino caret.

XVIII. Quod attinet ad canones Concilii Chalcedonensis; utraque collectio, tum vetus, tum Dionysiana, solos viginti septem continet, omisso XXVIII. qui ob Leonis reprobationem nunquam in canonum censum adscriptus est; neque etiam apud orientales, ut patet ex Dionysio, qui collectionem illorum in Latinam linguam vertit. Vnde Theodoretus in sua synagoge & Theodorus lector viginti septem numero canones Chalcedonenses concludunt. Synodus deinde habita in Trullo vigesimum octavum in auctoritatem recepit; cum antea ejus mente & sententia tantum Constantinopolitanam uterentur, fulti potestate Imperatoris, ut

adnotavit Liberatus in breviario, & nos
uberius diximus libro III. de concordia
sacerdotii & imperii cap. III. §. v.

XIX. In neutra verò collectionum,
Ephesini Concilii fit mentio : quoniam
cum nullos ad disciplinam pertinentes
canones ediderit, sed tantum fidem rec-
tam adstruerit adversus insaniam Nesto-
rii, non erat cur anathemata contra hæ-
resim ejusque fautores corpori canonum
adjicerentur.

CAPVT IV.

De Canonibus Africanis.

I. **I**N canonibus Africanis enumeran-
dis immensum est discrimen. Col-
lectio vetus eos canones exhibet quos Ec-
clesia Romana recepit, eadem serie &
ordine quo sunt in Conciliis Africanis
editi; omissis canonibus ceteris, quibus
edendis defuit auctoritas Ecclesiæ Ro-
manæ.

II. Quod ut liquidius intelligatur,
sciendum est præsentem Faustino Legato
Romanæ sedis habitam fuisse synodum
universalem totius Africæ, quæ sexta di-
citur, sub Aurelio Carthaginis Episcopo :
in qua relecti sunt canones illi omnes qui

diversis in Conciliis editi fuerant tempore Aurelii, & nova definitione, consentiente Faustino, approbati sunt. Horum Conciliorum gesta & canones Faustinus Romanam cum retulisset, apostolicæ sedis consensu adeo probata sunt ut partem deinde fecerint collectionis nostræ veteris, quæ incipit à tertio Carthaginensi Concilio, & cetera ex ordine complectitur quæ habita sunt sub Aurelio usque ad septimum Carthaginense, & præterea Milevitanum sub Aurelio.

III. Primum Carthaginense Concilium sub Grato, & secundum sub Genetlio, licet canones aliquot constituerint, non describuntur in hac collectione: quæ propria Romanæ Ecclesiæ cum esset, nefas erat ut aliis ista legibus uteretur quam iis de quibus ad eam relatio facta fuerat, aut quas præsentia Legatorum suorum probando, suas fecerat. Concilia sub Grato & Genetlio, quemadmodum & Telenense, Septimunicense, & Macrianense, quorum meminit Ferrandus in breviario, Ecclesiæ Africanæ ordinandæ destinata erant, ejusque erant decreta specialia. Sed Concilia habita sub Aurelio, ad Romana scriptoria delata primùm, publicæ legis vim tandem obtinuerunt in occidente universo in consequentiam hujus collectionis.

nis. In ea canones singulorum Concilio-
rum describuntur, & specialiter canones
Concilii Carthaginensis quarti, quibus
forma celebrandarum ordinationum in
singulis gradibus præscribitur. quæ sin-
gulare est antiquitatis sacræ & veteris ec-
clesiasticæ disciplinæ venerandum monu-
mentum; cui auctoritas & robur genera-
lis legis ab hac collectione cùm sit impen-
sum, vel eo nomine nobis cara esse de-
bet. Proferimus sæpe in controversis fi-
dei capitibus, præcipuè cùm de sacra-
mento ordinis agitur, canones ex isto Car-
thaginensi Concilio quarto petitos: quos
sectarii elevare solent eo nomine quòd
rejecti videantur ab Ecclesia Romana,
quoniam absunt à collectione Dionysii.
Imò verò quidam malè sani non solum
dubios canones illos, sed etiam falsos, &
ab otiosis hominibus consarcinatos jac-
tant, ejusdemque esse farinæ cum subdi-
titiis epistolis quibus Isidorus Mercator
collectionem suam infericit. quorum in-
justas querelas hac veteris collectionis ex-
ceptione repellimus.

IV. Dionysius quidem alium ordi-
nem secutus est in describendis canonibus
Africanis ab eo qui jam receptus erat.
Etenim præmissis universali totius Africae
Concilio, quod habitum fuit sub Aure-

lio, & positis xxxiii. canonibus in eo editis, statim subjungit collectionem à se confectam canonum in variis Conciliis Africanis editorum: in qua selectis iis qui ad disciplinam ecclesiasticam pertinebant, ceteros omisit. Præterea cum canones aliqui in superiore Concilio editi poliantur aut explicentur in sequenti, Dionysius, ut compendium laboris legenti faceret, unica editione contentus fuit; & ipse alicubi verba quædam ex prioribus addit aut demit.

V. Dubitandum enim non puto quin collectio illa Africana auctorem habeat Dionysium; quippe quæ ante illius ætatem incognita esset etiam ipsis Africanis, ne dicam Latinis ceteris. Etenim Ferrandus Diaconus, Dionysio vetustior, Carthaginensia sub Grato & sub Genetio, universale primum, secundum, tertium, & quartum laudat, quoniam nondum erat in compendium redacta canonum Africanorum rhapsodia. Sanè post publicatum Dionysii codicem Cresconius Africanus ordinem & seriem canonum, prout exstant apud Dionysium, secutus est. Diffitendum tamen non est quin plurimum Dionysio debeat Ecclesia ob collectionem illam Africanam. Etenim vetus collectio ut plurimum omissis Con-

ciliorum gestis, à canonibus auspicatur. Præterea conventus illos omittit in quibus de variis Africanarum provinciarum negotiis disceptatum est: quorum tamen Dionysius brevem summam, aliquando verba ipsa repræsentat.

VI. Ecclesia Africana canonibus Nicænis, quos solos noverat, suas deinde regulas adjunxit in Conciliis Africanis decretas, quibus negotia ecclesiastica componerentur. Nomina Conciliis indita à civitatibus ubi cogebantur; à Carthagine ut plurimum, quoniam frequentius illò conveniebant Episcopi, tamquam ad caput & metropolim Africanarum provinciarum. quod ceteras civitates, istius dignitati ferè invidas, urebat. Vnde & propter faciliorem causarum communium ordinationem expressus ille canon Hipponensis, quo Concilium universale totius Africæ nunc in hac, postea verò in illa provincia cogendum esse definitur. Quare Concilium Hipponense & Milevitanum inter plenaria recensentur; præter Macrianense, Septimunicense, Tugduranum, Thenitanum, laudata unà cum aliis à Ferrando Diacono; quorum canones in auctoritatem recepti erant pro regimine universæ Ecclesiæ Africanæ.

VII. Sanè plurimos conventus Car-

thagine habitos constat ob negotia emergentia , seu adversus paganos & Donatistas , quorum causa legatio ad comitatum Principis vel etiam ad sedem apostolicam suscipienda erat , seu ob Episcoporum inter se controversias & inferioris gradus clericorum iudicio canonico finiendas. In singulis illis Conciliis non sunt editi canones , sed in quibusdam. Quæ observatio ut certa , ita ad discussionem eorum quæ sequuntur valde conducibilis.

VIII. Quæ disceptatio ut ordine procedat , brevem summam proponemus Conciliorum à catholicis Carthagine habitorum. Donatistarum enim conventicula hac nos in parte non tangunt. Deinde quæ canones Concilia ediderint , à reliquis secernemus. Unde patebit ratio quam vetus collectio secuta est in Conciliis Carthaginensibus ex ordine digerendis.

*Cypr. in
epist. ad Qui-
rimum.
August. lib.
4 de bap-
tis. c. 5.*

Vetustissima synodus Carthaginensis est illa quam habuit Agrippinus ejus urbis Episcopus , de baptismo hæreticorum , anno cccxvii. cujus meminere Cyprianus & Augustinus.

Temporibus Cypriani , in Labesitana colonia , Privatus hæreticus , nonaginta Episcoporum sententia condemnatus , fa-

cit ut Labefitanum Concilium hic ad-
scribamus , ex Cypriano in epistola ad
Cornelium , anno CCLXII.

Sed facultate conveniendi data , fre-
quentes Carthagine & alibi , sed illic præ-
cipuè , habuit fynodos Cyprianus , ut
docet in suis epistolis. quas fynodos hic
tantùm indicamus.

I. De pace lapsis pœnitentibus danda
anno CCLIV. *Cyprianus lib. 4. epist. 21.*

II. Ob quæstionem eandem , in cau-
sa Felicissimi & Novatiani , anno CCLV.
Extat apud Cyprianum epistola synodica
ad Cornelium Papam.

III. De baptizandis infantibus ante
octavum diem anno CCLVII. *Epistola sy-
nodica ad Fidum , apud Cyprianum.*

IV. De admittendis ad pœnitentiam
libellaticis anno CCLVIII. *Cyprianus lib.
1. epist. 4.*

V. VI. VII. De baptismo hæreti-
corum non admittendo , Concilium pri-
mum , & secundum ; dein tertium univer-
sale ex provincia Africa , Numidia , &
Mauritania anno CCLVIII. cujus acta
habentur apud Cyprianum & Augusti-
num.

Post tempora Cypriani , primum quod
deprehenditur Concilium Carthaginense
est illud quod Gratus Episcopus , è Con-

cilio Sardicensi redux, satis frequentem coëgit post legationem Pauli & Macarii missam à Constante Imp. in Africam ad molliendos schismaticorum animos circa annum cccxlix. ubi quatuordecim canones editi sunt.

Sequitur Concilium Carthaginense sub Genetlio ejus urbis Episcopo, Valentiniano Aug. & Neoterio Coss. anno cccxc. ubi XIII. canones constituti sunt.

Quæ verò sequuntur, habita sunt sub Aurelio Carthaginis Episcopo.

Hipponense, Theodosio III. & Abundantio Coss. viii. Idus Octobr. anno cccxciii. in quo canones xli. editi sunt.

Carthaginense, Arcadio III. & Honorio II. Coss. vi. Kalend. Iulias, anno cccxciv.

Carthaginense, Cæsario & Attico Coss. v. Kal. Septembris anno cccxcvii. in quo canones xlix. publicati sunt.

Carthaginense, Cæsario & Attico Coss. vi. Kal. Iulias.

Carthaginense, Honorio Augusto IV. & Eutychiano Coss. vi. Idus Novembris, anno cccxcviii. ubi civ. canones de mystica Ecclesiæ disciplina statuti sunt.

Carthaginense, post consulatum Ho-

norii IV. & Eutychniani, v. Kal. Maias, anno cccxcix.

Carthaginense, post consulatum Flavii Stiliconis, xvi. Kalend. Iulias, anno cccci. ubi novem capitula definita sunt.

Carthaginense, Vincentio & Flavito Coss. Idibus Septembris, anno cccci. cum viginti capitulis.

Milevitanum I. Arcadio & Honorio V. Coss. vi. Kal. Septembr. anno ccccii. cum quinque capitulis.

Carthaginense, Theodosio Augusto & Rumorido Coss. viii. Kal. Septembris, anno cccciii. cum octo capitulis.

Carthaginense, Honorio Augusto VI. Cof. vi. Kalend. Iulias, anno cccciv.

Carthaginense, Stilicone II. & Anthemio Coss. x. Kal. Septembr. anno ccccv.

Carthaginense, Honorio VII. & Theodosio III. Coss. Idibus Iunii anno ccccvi. cum sedecim capitulis.

Carthaginense, Basso & Philippo Coss. xvi. Kalend. Iulias.

Carthaginense, iisdem Consulibus, iiii. Idus Octobris.

Carthaginense, Honorio VIII. & Theodosio III. Coss. xvii. Kal. Iulii, anno ccccix.

Carthaginense, post consulatum Honorii VIII. & Theodosii III. xviii.

Kalendas Iulias anno cccc x.

Carthaginense, Honorio XII. & Theodosio VIII. Coss. Kal. Maii, anno cccc xviii. ubi constituti sunt canones XIX.

Carthaginense, post consulatum Honorii XII. & Theodosii VIII. v. Kal. Iunias, anno cccc xix. quod canones xxxiii. constituit.

Carthaginense, post consulatum Honorii XII. & Theodosii VIII. III. Kal. Iunias; ubi editi sunt sex canones.

Concilia isthæc & canones ab eis promulgati sine dubio nos laterent nisi veterum collectorum diligentia factum esset ut iis Ecclesia non careret. Duo sunt qui olim studiosè in eam curam cogendi hos canones in unum corpus incubuerunt. Alter est antiquus ille collector, qui ex mandato Leonis priori collectioni operam dedit. Alter verò, Dionysius; qui privato labore, amicorum precibus excitatus, suum codicem dedit Africanis canonibus auctum. Vetus ille aliqua in parte est accuratior Dionysio, in aliis verò ab isto superatur. Etenim antiquus exhibet canones Conciliorum sub Grato & sub Genetlio, qui desunt in collectione Dionysii. Habet præterea canones omnium Conciliorum quæ coacta sunt sub Aurelio; etsi in Conciliis illis abinvicem

secernendis non pari industria laboraverit ac fecit Dionysius : quamvis huic quoque suæ non desint hallucinationes. Ex utriusque auctoris collatione plenam & integram veterum Carthaginensium Conciliorum cognitionem adipiscetur lector ; quæ sincera ex omnibus partibus à singulis hauriri non potest. quod manifestius patebit ex utriusque discrimine quod statim adnotabimus.

X. Uterque sanè Africanos canones deprompsit ex actis Concilii Carthaginensis habiti sub Aurelio anno ccc cxix. quod vocant sextum, ubi interfuit legatio Ecclesiæ Romanæ, Faustinus quippe Potentinus Episcopus in Italia, missus in Africam à Zosimo Papa unà cum Asello & Philippo Presbyteris Ecclesiæ Romanæ collegis suis, ut componeret controversiam motam de appellationibus Episcoporum ad Romanam sedem admittendis juxta Nicænos canones, quos proferbat, (Africanis Episcopis causantibus canones illos dubios esse, nec haberi in exemplaribus ejus synodi quæ secum Cæcilianus Episcopus Carthaginensis detulerat) occasionem dedit ut in plenaria illa synodo canones Nicæni juxta fidem exemplaris illius recitarentur, & canones omnes postillà in Africanis Conciliis editi.

quæ omnia gestis illius Concilii inserta sunt. Vbi observandum est, non solos canones editos in Conciliis habitis sub Aurelio tunc recitados & relatos in acta, sed præterea illos omnes qui à decessoribus Aurelii promulgati erant. Quod apertissimè ostendunt Aurelii verba in actis illius Concilii: *Nunc patimini exemplaria statutorum Nicæni Concilii, sed & quæ hic salubriter à nostris decessoribus secundum ejusdem Concilii formam, vel quæ nunc à nobis ordinata sunt, recitari & gestis inseri. Omne Concilium dixit. Exemplaria fidei & statuta Nicænae synodi, quæ ad nostrum Concilium per beatæ recordationis olim prædecessorem tuæ sanctitatis, qui interfuit, Cæcilianum Episcopum adlata sunt, sed & quæ patres exemplaria sequentes hic constituerunt, vel nunc communi tractatu statuimus, his gestis ecclesiasticis inserta manebunt.*

XI. Itaque oportuit ex ista definitione ut statuta præcedentium Conciliorum, non solum quæ sub Aurelio, sed etiam quæ sub decessoribus ejus coacta erant, recitata primùm, in hujus acta Concilii deinde referrentur post canones Nicænos. Sanè exemplaria Nicæni Concilii à Cæciliano allata, id est, fidei professio, & viginti canones ex versione Teilonis & Tharisti Constantinopolitani inserta

sunt actis Concilii sexti ; ut patet ex veteri nostra collectione. Dionysius quoque id observavit in suo codice: *Statuta quoque Nicæni Concilii in xx. capitulis similiter recitata sunt, sicut in superioribus inveniuntur adscripta.* Intelligit Dionysius canones Nicænos locatos in capite suæ collectionis : qui tamen aliis verbis sunt concepti, id est, suis à Dionysio novo interprete, non autem Teilonis & Tharisti verbis expressi ; quæ interpretatione careremus nisi conservata fuisset in veteri collectione ; quæ aliam quoque præ se fert in capite collectionis, nempe antiquam quæ in usu erat in Ecclesia Romana.

XII. Post Nicænos canones actis inserta sunt quæ ab Aurelii decessoribus statuta fuerant, id est, à Grato & à Genetio Carthaginensibus Episcopis, deinde quæ Aurelius in variis Conciliis Africanis definierat, & in illo ultimo quod tunc gerebatur.

XIII. Quare Dionysii adnotatio quæ inserta est post xxxiii. canonem Concilii Carthaginensis ante ceteros Africanos, cautè accipienda est. *Recitata sunt, inquit, etiam in ista synodo diversa Concilia universæ provincie Africae transactis temporibus Aurelii Carthaginensis Episcopi celebrata.* Sunt illa quidem recitata ; sed præterea

relecta sunt & gestis inserta quæ celebra-
ta sunt sub decessoribus Aurelii, ut supe-
riùs ostendimus.

XIV. Is autem ordo servatus est ut
statim post recitata capitula synodi Nica-
næ, sextum Concilium Carthaginense suos
canones ediderit, quos Dionysius exhi-
bet numero xxxiiii. quorum primus
quod asserimus ostendit manifestè. *Aure-
lius Episcopus dixit. Hæc ita apud nos ha-
bentur exemplaria statutorum quæ tunc patres
nostri de Concilio Nicæno secum detulerunt; cu-
jus formam servant, hæc quæ sequuntur
constituta, firmata à nobis custodientur.* Ca-
nones isti Concilii sexti Carthaginensis
absunt à veteri collectione; quoniam ex
Conciliis sub Grato, sub Genetio, & ex
Hipponensi, quibusdam aliquando reci-
sis & mutatis, conflati sunt. Eos autem
debemus diligentia Dionysii.

XV. Enimverò cùm Africanorum ca-
nonum corpus gestis Carthaginensis sexti
insertum esset, & gesta illa integra à Le-
gatis Romam delata fuissent ad Bonifa-
cium Papam, ut docet disertè epistola
Concilii ad illum data, hinc factum ut
quo tempore receptæ & publicatæ sunt
auctoritate apostolica synodi diceceson
orientalium, eadem auctoritate adjuncti
illis fuerint canones Conciliorum Afri-

cæ, quæ una erat ex diœcesibus occiden-
tis. Quæ quidem Concilia ad Romanum
Pontificem transmissa, post causæ cog-
nitionem, retenta sedis dignitate, firmari
poterant; omissis & mutatis quibusdam,
quæ collector ex auctoritate sibi delega-
ta Ecclesiæ universæ commoda judica-
vit, ut statim patebit.

XVI. Ceterum cùm sint Concilia
duodecim, in quibus constituta sunt ca-
pitula, sive canones, eorum numerum
ad octo Concilia redegit collector vetus;
cujus instituti ratio reddetur inter recen-
sendum Concilia illa ex quibus canones
suos hausit.

XVII. Aliam rationem secutus est
Dionysius; quippe qui sola sub Aurelio
habita Concilia in collectione sua retinue-
rit, commemoratis illis quoque Conci-
liis ubi canones editi non fuerant; ad-
scriptis canonibus suæ quibusque synodo
ut plurimum. Aliquando enim ab eo pec-
catum hac in parte docëbimus, tum etiam
in eo quòd synodi quartæ canones inte-
gros omiserit, quemadmodum etiam Con-
cilia sub Grato & sub Genetlio, eorum-
que canones.

XVIII. Vnde patet graviter falli vi-
rum eruditum Christophorum Iustellum;
qui in præfatione sua ad codicem cano-

num Ecclesiæ Africanæ contendit collectionem illam, prout extat apud Dionysium, in Concilio Carthaginensi probatam & confirmatam, in acta dein relatam fuisse; quam postea Dionysius Exiguus suæ collectioni inseruerit, & primus in occidente evulgaverit. Compendium enim illud Conciliorum Africanorum est à manu Dionysii; cùm Concilia integragestis Carthaginensis Concilii sexti inserta fuerint, ut jam monui.

XIX. Ejus compendii auctorem præsto Dionysium; ut constabit lectori, si expendat quod superius observavi de versione canonum Nicænorum; quæ quidem inserta fuit actis, prout elucubrata fuerat à Teilone & Tharisto Presbyteris, atque Cæciliano tradita; ut docet vetus collectio, cujus antiquitas ex eo nomine commendatur. Dionysius autem versionem illam penitus omisit; suamque, quam novam cudit, in capite collectionis suæ posuit, ad quam referuntur verba illa superius laudata: *Statuta quoque Nicæni Concilii in xx. capitulis similiter recitata sunt, sicut in superioribus inveniuntur adscripta.* Hæc adnotatio tribui non potest Africanis patribus, qui octoginta & amplius annis Dionysii tempora antecedeabant; sed ipsi Dionysio, qui canones Nicænos ex

sua interpretatione significat.

XX. Quò etiam alludit hæc ejusdem collectoris adnotatio, post relatas Cyrilli Alexandrini & Attici Constantinopolitani ad Africanos epistolas, unà cum exemplaribus Concilii Nicæni è Græco versis per Innocentium Presbyterum & ad Bonifacium Papam missis à Carthaginensi synodo: *Huic symbolo fidei etiam exemplaria statutorum ejusdem Concilii Nicæni à memoratis Pontificibus annexa sunt, sicut superius per omnia continentur; quæ nos hic iterum conscribi necessarium non esse credidimus.* Ex quo etiam patet hunc scriptorem hominem esse privatum, qui gesta à Pontificibus refert. Sanè privatum esse & nulla publica auctoritate fultum qui hoc compendium digessit in ordinem ex eo etiam patet quòd de se veluti studioforum antecessore loquatur in Concilio habito anno ccccv. Stilicone II. & Anthemio Coss. *Hujus concilii gesta ideo non ex integro descripsi quoniam magis ea quæ in tempore necessaria fuerunt quàm aliqua generalia constituta sunt, sed ad instructionem studioforum, ejusdem Concilii brevem digessi.*

XXI. Fulgentius Ferrandus Diaconus Ecclesiæ Carthaginensis, qui vixit Iustino imperante, breviationem canonum instituit ante Dionysium, ubi syno-

dos orientales auctoritate Leonis Papæ jam in occidente receptas, Nicænam, An-
 cyritanam, Novocæsariensem, Gangren-
 sem, Antiochenam, & Laodicenam lau-
 dat, & Sardicensem, dein Carthaginen-
 ses sub Grato & sub Genetlio, ceteras
 quoque suis titulis distinctas; quæ sine
 dubio caractere quodam temporis apud
 eum auctorem abinvicem erant discretae;
 sed incuria librariorum, Consulorum nota
 perierunt. Attamen expensis cum cura
 quos citat titulis Conciliorum, cognitio-
 nem adepti sumus eorum ad quæ singuli
 pertinent: quamvis in quibusdam nume-
 rorum fides vacillet, ut mox ostendemus.
 Præter eas verò synodos Carthaginenses
 quas exhibent quoque vetus collectio &
 Dionysiana, alias profert quarum aucto-
 ritas recepta erat in Africa, ut Zellensem
 sive Teleptensem, Septimunicensem, Ma-
 crianensem, Mazarensem, Iuncensem, Tus-
 duritanam, Thenitanam, & Hipponen-
 sem secundam, imò verò & Carthaginen-
 sem quandam aliis collectoribus incogni-
 tam. Quòd autem Concilii Carthaginen-
 sis quarti canones nullos producat, non
 debet cuiquam mirum videri: quoniam
 de disciplina tantùm exteriori in suo ca-
 nonum breviario tractat, omiffis iis quæ
 fidem & dogmata spectant; ut factum ab
 illo

illo est in capitulis novem quæ de gratia Dei definita sunt in Concilio Carthaginensi anno ccccxviii. quamvis ejusdem Concilii canones de disciplina editos citet. Statuta itaque Concilii quarti, quæ ordinationum mysteria & formulas graduumque atque ordinum varias functiones respiciunt, juxta instituti sui rationem Ferrandus præmittere debuit. Illud unum me habet anxium, cur in sua breviatione de canonibus Chalcedonensis Concilii tacuerit: qui recepti cum fuissent ab Ecclesia Romana, valere quoque debebant in Africa, quæ flagrantibus Concilii Chalcedonensis propugnatoribus abundavit, & inter eos præcipuè Facundo Hermianensi Episcopo, cujus extant libri duodecim de tribus capitulis ejus Concilii in controversiam adductis temporibus Justiniani, quæ tamen auctor ille vehementi oratione tuetur, licet postea in Quinta synodo damnata fuerint.

C A P V T V.

Ordo Conciliorum Africae in veteri collectione.

I. **N** V N C specialiter considerata sunt ea Concilia ex quibus compacta est vetus collectio. Statim occur-

Q

rit Concilium Carthagine habitum sub Grato illius urbis Episcopo, in quo omnium primò canones constituti sunt. unde dicitur eleganter in collectione illa *Concilium Carthaginense primum*.

I I. Secundum ordine est Concilium sub Genetlio: cuius nomen perperam scribitur in editis *Genedius* pro *Genetlio*, ut habet Ferrandus & veteres manuscripti codices. De istius Concilii veritate nullus superest dubitandi locus, cum & in collectione veteri exhibeatur, & ex eo plures canones citet Ferrandus. Iustellus tamen ait falsum & fictum omnino esse, quod probare tentat, quia convenisse dicitur in præfatione Valentiniano Augusto IV. & Theodosio Consulibus. Nusquam enim, inquit, Valentinianus cum Theodosio, sed cum Neoterio anno c c c x c. consulatum gessisse reperitur. Quod sane notum est. Sed id solùm evincit, errorem in nomen Theodosii exscriptorum vitio irrepsisse, legendumque *Neoterium*, ut habeamus par Consulium illius anni.

III. Addit, Alypium Tagastensem Episcopum, qui hac in synodo interloquitur, nonnisi quatuor annis post prædictorum consulatum ordinatum fuisse Episcopum, ut observat Baronius ex Augustino & Hieronymo. quo argumento cum ipse

quoque Baronius utatur, illud statim diluamus. Sanè Baronius mitiùs agit cum hoc Concilio, quod gradu solùm movendum putat, & posterius esse Conciliis omnibus quæ ab Aurelio Carthaginensi habita sunt: qui quidem, velut emeritus, successorem sibi designavit Genetlium. unde factum ut in actis ejus Concilii Genetlii & Aurelii mentio injiciatur, ac si uterque synodo præfesset, ille ut actu Episcopus, alter ob dignitatem retentam, cum tamen certum sit vice versa Aurelium successisse Genetlio. Probat autem sententiam suam ex eo quòd Valentinus Numidiæ Primas huic synodo interfuerit, qui fuit Xantippi successor. Porrò Xantippus Milevitano Concilio præsens aderat anno cccci. ante quod tempus Carthaginense tertium quod vocant, quartum, & quintum habita fuerant. Ergo secundum dici non potest in quo Valentinus Xantippi successor interfuit. Huic argumento aliud addit, nempe canone secundo hujus Concilii citari canonem xxxvii. collectionis Dionysianæ, de continentia clericorum, qui petitus est ex Concilio habito anno cccci. & canone tertio laudari canonem de chrismate, reconciliatione poenitentium, & puellarum consecratione, qui extat in Concilii sexti canone decimo.

Q ij

IV. His difficultatibus ut satisfiat, observandum est canones Concilii Carthaginensis sexti petitos esse ex variis Conciliis prioribus, nempe ex Concilio sub Grato canonem quintum, ex Carthaginensi tertio plerisque, & ex synodo sub Genetlio canones II. III. IV. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. & XIII. iisdem quandoque verbis, aliquando verò paulisper mutatis. Unde accidit ut interlocutiones Episcoporum, quæ tribuuntur rectè Aurelio, Alypio, Numidio, & aliis in Concilio sexto, in quod canonum sub Genetlio verba transcribuntur, fuerint deinde inter exscribendum, librariorum vitio, retentæ in actis Concilii sub Genetlio sub nominibus eorundem Episcoporum; qui alii erant in vero exemplari illius Concilii sub Genetlio, ut statim patebit.

V. Interim ut tota res sit adhuc apertior, canones editi à Concilio sub Genetlio, quos habet Ferrandus, hic proponendi sunt, & reliqui expendendi: unde constabit vetustas huius Concilii præ ceteris habitis sub Aurelio; tantum abest ut sit ultimum, quemadmodum sibi persuaserat Baronius. Tum etiam manifestum fiet discrimen istius Concilii à sexto; quod tamen à priore pleraque mutuatum est, ut dixi. Denique quid significetur per *pre-*

teritum Concilium in canone I I. & I I I. sub Genetlio. Sicque Baronii argumentis respondebitur.

VI. Quatuor hujus Concilii canones citat Ferrandus in Breviario, quartum, octavum, nonum, & decimum. Quarti canonis compendium hoc est apud illum auctorem numero cxciv. *Vt qui aliquibus sceleribus irretitus est, vocem accusandi non habeat. Concilium Carthagenense sub sancto Genetlio tit. IV. Concil. Carthag. tit. VI. Hoc & in Concilio Thenitano statutum est.* Ex collatione istorum canonum patet duo fuisse Concilia Carthagenensia quæ criminosos ab accusatione summovertunt, alterum sub Genetlio, idque prius, ut docet ordo scripturæ, & alterum Carthagenense, quod congruit cum antiqua collectione; ubi res eadem sancitur in Concilio sub Genetlio tit. VI. & præterea apud Dionysium in Carthagenensi sub Aurelio, quod vocant sextum, tit. VI I I. Vbi diligenter observandum est, hunc canonem editum in Concilio sub Genetlio teste Ferrando, & in Carthagenensi sexto, eodem teste; in utroque fieri ad suggestionem Numidii, Aurelio interloquente & Præsidis munus exercente. quod ut conveniat Concilio sexto, non potest convenire Concilio sub Genetlio. Quare dicendum, canonis verba

Q iij

deprompta quidem à patribus Concilii sexti ex Concilio sub Genetlio, sed à librariis transcribentibus vices mutatas, & Episcoporum nomina ex Concilio sexto in hoc translata, quod caput probandum sumpseramus. Idem error pervasit canones VII. X. & XI. Concilii sexti, qui respondent canonibus IV. & VIII. Concilii sub Genetlio, ubi fit mentio Alypii & Valentini.

VII. Tituli octavi lemma hoc est num. LV. apud Ferrandum: *Vt Episcopus si causam habuerit, à duodecim Episcopis audiatur. Concilium Carthaginense sub sancto Genetlio tit. VIII.* Et de Presbyteris numero xcvi. apud eundem: *Vt Presbyter qui reatum incurrit, à sex vel à septem Episcopis audiatur. Concil. Carthagin. sub antistite Genetlio tit. IX.* in collectione veteri can. x. ad suggestionem Felicis Episcopi Selesmitani, quæ repetita sunt iisdem verbis in Carthaginensi sexto sub Aurelio; dempta tamen isthac clausula, quæ est in isto secundo: *Genethius Episcopus dixit: Quid ad hoc dicit sanctitas vestra? Ab universis Episcopis dictum est à nobis veterum statuta debere servari.* Vnde manifestè patet hunc canonem è Concilio sub Genetlio translatum fuisse in Concilium sextum, ut nos toties diximus.

VIII. Ad rem ipsam quod attinet,

numerus duodecim Episcoporum ad iudicandum Episcopum constitutus fuerat à Concilio sub Grato can. xi. sex in iudicio Presbyteri, trium autem in causa Diaconi. Quare non inutiliter in Concilio sub Genetlio additum est illud constitui *juxta veterum canonum statuta*. Quod iterum confirmatum fuit canone v i i i. Concilii Carthaginensis tertii, qui repetitus est in canone x x. Concilii Carthaginensis sexti, explicata phrasi quæ in præcedenti Concilio obscurior videbatur. Dicto enim canone v i i i. statuitur quòd si Presbyteri vel Diaconi fuerint accusati, adjuncto sibi ex vicinis locis legitimo numero collegarum, id est, in Presbyteri nomine quinque, in Diaconi duorum, Episcopi ipsorum causas discutiant. Quem loquendi modum retinuit Ferrandus num. l i. *Vt Episcopus accusatos Presbyteros convocatis quinque Episcopis audiat*. Quod ita enuntiat in dicto canone x x. Concilii Carthaginensis sexti ut sententia prioris canonis explicetur. Ait enim vicinos Episcopos petendos & eligendos ab accusatis, & debere eos esse numero sex, unà cum proprio Episcopo, in Presbyteri nomine, & in Diaconi tres.

IX. In Concilio sub Genetlio constitutum docet Ferrandus numero x x i v.

Q iij

Vt nullus Episcopus plebem alienam usurpet.
Concil. Carthagin. sub sancto Grato tit. IX.
Concilium Carthagin. sub antistite Genetlio tit.
IX. Concil. Carthagin. tit. v. Canon iste
 nonus est undecimus numero in collec-
 tione veteri, editus ad suggestionem Vic-
 toris Episcopi. In Concilio sexto sub Au-
 relio canone v. quem laudat Ferrandus,
 ad relationem Aurelii de avaritiæ variis ca-
 pitibus cavetur; inter cetera generaliter,
ne quis alienos fines usurpet. Vnde patet
 discrimen utriusque Concilii, & prius esse
 Concilium sub Genetlio quàm Carthagi-
 nense sub Aurelio.

X. Eadem differentia & antiquitas ma-
 gis elucet ex titulo x. quem laudat Fer-
 randus numero i v. *Vt Episcopus à tribus*
ordinetur, consentientibus aliis per scripta, cum
confirmatione Metropolitanæ vel Primatis.
Concil. Carthag. sub antistite Genetlio tit. x. Con-
cil. universale Carthagin. tit. XLIV. Sanè
 consensus & præceptum Primatis diserte
 requiritur & numerus trium sacerdotum
 in ordinando Episcopo, ex definitione
 canonis XII. sub Genetlio in editis, qui
 ad suggestionem Numidii Massulitani con-
 stitutus est. Quæ sententia brevioribus
 verbis, referente Aurelio, expressa est ca-
 none XIII. Concilii Carthaginensis sexti,
 licèt decretum istud & interlocutio diser-

tè tribuatur Genetlio in superiori Concilio, Quo exemplo docemur Aurelii interlocutiones insertas actis Concilii sub Genetlio corrigendas esse & tribuendas ipsi Genetlio, non autem Aurelio, qui nondum erat Episcopus.

XI. Ea omnia docent apertissimè discrimen Concilii sub Genetlio à ceteris Africanis & illius vetustatem; quamvis canones aliquot ex eo transcripti sint in Concilium Carthaginense sextum sub Aurelio, iisdem quandoque verbis; quandoque verò illorum sententia sola, ut superius dixi & probavi. Quod accidit quoque in secundo canone Carthaginensis sexti; qui, dempta præfatione quæ est in Concilio sub Genetlio, transcriptus est è primo capitulo illius Concilii; nempe, ut Trinitas credatur & prædicetur.

XII. Canon tertius & quartus ejusdem Concilii sexti, de continentia sacerdotum, quorum primus Aurelio suggerente constituitur, & alter Faustino quoque interloquente, desumpti sunt ex canone secundo sub Genetlio: ubi Aurelius interloquens introducit, sed de Faustino tacetur; quæque in sexto Concilio, Faustino Legato Romanæ sedis tribuuntur, in Concilio habito sub Genetlio universis Episcopis adscribuntur. Vnde fit

manifestum Concilium sub Genetlio ve-
tustate præcedere aliud, quod ex priore
locupletatur. Quod autem constituitur
de sacerdotum continentia, juxta *præte-
riti Concilii* definitionem, ut aiunt, intel-
ligendum est de Concilio habito sub Si-
ricio statim post epistolam synodicam
Concilii Romani ad Africanos directam
post consulatum Arcadii Augusti & Bau-
tonis, id est, anno cccclxxvi. ubi
cavetur specialiter de sacerdotum absti-
nentia ab uxoribus; ut docui libro i. de
concordia sacerdotii & imperii cap. viii.
§. i v. Quare fallitur Baronius, qui cano-
ne illo secundo laudari putat canones
Concilii Carthaginensis sexti.

XIII. Sextus canon de chrismate, re-
conciliatione pœnitentium, & puellarum
consecratione à Presbyteris non agenda,
ad suggestionem Fortunati, rogante sen-
tentias Aurelio, iisdem verbis exhibetur
in canone tertio Concilii sub Genetlio. In
quo sine dubio est hallucinatio exscripto-
ris, qui canonem Concilii sexti adscriptum
Concilio sub Genetlio; in quo ea de re
nihil statutum fuit, sed in Carthaginensi
tertio can. xxxi. & xxxvi. quod præ-
teritum Concilium dicitur in canone illo
sexto. Sanè Ferrandus numero xc i. uti-
tur in hac re solo testimonio Carthagi-

nenſis tertii: *Vt Presbyter inconfulto Epif-
copo virgines non confecret, chrifma verò nun-
quam conficiat. Concil. Carthagin. tit. XLII.*

XIV. Vetuſtas quoque Concilii iſtius
ſub Genetlio deprehenditur ex canone
quinto, ubi ad ſuggeſtionem Felicis Se-
lemſelitani, interloquente Genetlio, de-
ſinitum eſt ut diœceſes quæ nunquam E-
piſcopos habuerunt, non habeant, niſi
ex conſenſu proprii Epifcopi. Quæ defini-
tio deinde confirmata eſt in canone XLII.
Concilii tertii, ubi habetur illud in mul-
tis Conciliis jam fuiſſe conſtitutum. qui-
bus verbis Concilium ſub Genetlio, in-
ter cetera, indicatur. Hæc ſententia dein
aucta eſt, requiſito tamen conſenſu Pri-
matis & Concilii plenarii auctoritate in
canone quarto Concilii Carthaginenſis
habiti anno ccccvii. qui relatſus eſt in
colleçtione Dionyſii.

XV. Aliud quoque ſuggerente eodem
Felice, & interloquente Genetlio, con-
ſtitutum eſt canone ſeptimo, nempe ut
Epifcopus ille excommunicetur qui ab
alio excommunicatum ſuſceperit. quod
in nullo poſteriore Concilio inſertum eſt.
Et canone nono ad ſuggeſtionem Numi-
dii ſtatuitur *ut Presbyter inconfulto Epifcopo
in quolibet loco agenda non audeat celebrare.*
quod extat apud Ferrandum numero xc.

ex Concilio Carthagin. tit. VII. ubi deest sine dubio nota quam addit alibi, nempe ex Concilio sub Genetlio. Tandem Genetlius Concilium suum claudit sanctione ista; ut quæ statuta sunt ab eo gloriosissimoc ætu custodiantur, & qui subscriptionem suam violaverit, deponatur.

XVI. Post synodum habitam sub Genetlio, Concilium universale omnium provinciarum Africæ coactum est in Hipponensi civitate sub Aurelio, Theodosio Augusto III. & Abundantio Coss. id est, anno CCCXCIII. ut adnotavit Dionysius in collectione. Quadraginta canones & unum constituit, qui deinde recensiti sunt in Concilio Carthaginensi tertio, de quo statim.

XVII. Sequitur plenarium Africae Concilium, quod Casario & Attico Coss. v. Kalendas Septembris Carthagine habuit Aurelius, id est, anno CCCXCVII. Vbi breviarium canonum, quod à Byzantinis Episcopis excerptum erat de Hipponensi Concilio, quodque ad Aurelium transmiserant, recitatum est & probatum; ut patet ex interlocutione Epigonii canone primo istius Concilii Carthaginensis apud Dionysium, qui omissus est in veteri collectione. Quod breviarium postea remissum est ad universas provincias; ut

compendio recensentes Episcopi quæ statuta sunt, ea facilius memoria retinerent, & sollicitius atque diligentius observarent. Extat epistola synodica cum abbreviationibus Concilii Hipponensis in veteri collectione & tomo primo Conciliorum. Sed in eo non stetit patrum sollicitudo. Quippe non contenti brevem canonum Hipponensium per provincias transmisisse, canones ipsos accuratiori examine perpenso in corpus Carthagenensium canonum, quos in eo Concilio statuerunt, transtulere, additis quibusdam quæ ad interpretationem vel ad novam definitionem pertinere videbantur. Vnde in Concilii Milevitani præfatione hæc sunt Aurelii verba, quibus confirmationem illorum capitulorum ab Episcopis exigit: *Quæ jamdudum vel in Hipponensi synodo firmata sunt, vel postmodum meliore consilio apud Carthagenem definita, nunc quoque nobis ex ordine recitentur.*

XVIII. Hinc factum ut numerus canonum hujus Concilii Carthagenensis in quinquaginta excreverit, comprehensus in summa uno & quadraginta Hipponensis Concilii. Hoc est quod vocatur Carthagenense tertium in collectione veteri, quæ quinquaginta canones exhibet, compactos, ut dicebam, ex Hipponensibus inibi

diligentiùs discussis & ex propriis: quorum magna esse debet auctoritas, cum fuerint probati à tribus plenariis Conciliis, Hipponensi & Carthaginensi, & demum à Milevitano. Eadem ratione quam vetus collector amplexus est, canones hujus Concilii laudantur à Ferrando Diacono sub nomine Concilii Carthaginensis, etiam illi quorum mentio in breviario Concilii Hipponensis. quod ad fastidium ex collatione variorum canonum probari posset. Sed sufficiet illustre exemplum in canone de scripturis canonicis, quem tribuit Hipponensi Concilio ejus breviarium; Ferrandus verò numero CCXXVIII. tribuit Concilio Carthaginensi tit. XLV. qui est XLVII. in edito Concilio Carthaginensi tertio.

XIX. Laudantur quidem à Ferrando canones Concilii Hipponensis, sed alterius quàm nostri. Etenim canones quos ex eo Concilio per compendium profert, non pertinent ad nostrum Hipponense. Quippe num. XXXIV. Ferrandus notat ista: *Vt Episcopi sive Presbyteri ea quae sunt in locis ubi ordinantur, ad alia loca non transferant, nisi causas antè reddiderint. Concilium Hipponensium tit. v. Et num. XXXV. Vt Episcopi quicquid nomine suo comparaverint, cogantur Ecclesiae refundere; quicquid autem*

eis donatur, cui voluerint conferant. Concil. Hippon. tit. viii. Item numero xxxviii. Ut Episcopus matricis non usurpet quicquid fuerit donatum Ecclesiis quæ in diœcesi constitutæ sunt. Concil. Hippon. tit. ix. Laudatur quoque idem Concilium à Ferrando numero liv. & num. xcv. Tum numero cxxxviii. Ut accusator, si in loco ubi est ille qui accusatur violentiam timuerit, locum sibi proximum eligat. Quorum omnium est altum silentium in Hipponensi nostro, ut patet ex illius breviario, imò & in Carthagenensibus; præter titulum viii. qui videtur concidere cum canone xlix. Concilii tertii, quo Ferrandus utitur: quem maluit ex Hipponensi secundo citare ob rei qua de agebatur continentiam quàm ex Carthagenensi tertio, ubi priùs definitus erat: ut vel hinc pateat post omnia Carthagenensia editum istud Hipponense secundum.

XX. Ceterùm quod attinet ad canones Carthagenensis tertii; ex eo Ferrandus laudat xlv. & vetus collectio eos omnes ad quinquaginta redigit. Quare castiganda potiùs quàm laudanda est Dionysii nimia diligentia, qui canones Hipponenses à Carthagenensibus distinxit, cum satius fuisset in unum corpus eos redigere, exemplo tum veteris collectionis, tum

ipſius Ferrandi Diaconi Carthaginenſis,
 Sed toleranda eſſet huiusmodi *ἀνϕερα*,
 ſi puros Hipponenſes exhibuiſſet abſque
 mixtura, & Carthaginenſe ab iis ſecrevi-
 ſet. In quo dupliciter peccavit. Partem
 quippe Hipponenſium canonum, quos
 Aurelius ſelegerat ut ex eorum compage
 canones Concilii ſexti partim conficeret,
 in ſua collectione Dionyſius omiſit: quo-
 niam in eo Concilio ſexto, à quo collec-
 tionem orditur, jam erant inſerti. Qua
 ſententia eſt horum verborum in collec-
 tione Dionyſii agentis de Concilio Hip-
 ponenſi: *Gēſta huius Concilii ideo deſcripta
 non ſunt quia quæ ibi ſtatuta ſunt, in pri-
 oribus inſerta ſunt*, id eſt, in Concilio ſexto,
 quod ordine antecedit. Atqui debuerat
 id obſervare ſaltem, quinam canones
 pertinerent ad Concilium Hipponenſe,
 brevi eorum canonum vel eorum numero
 propoſito, ut diſtingui poſſent à ceteris
 Concilii ſexti.

XXI. Aliud eſt hominis erratum,
 quòd Carthaginenſis Concilii ſub conſu-
 latu Cæſarii & Attici, quod eſt tertium,
 canones cùm diſertè exhibere ſeſe proſi-
 teatur, aliquot tamen permiscet qui ſunt
 meri Hipponenſes. Ejus rei periculum fa-
 ciemus ex breviario Hipponenſi, ubi de ſi-
 liis non facilè emancipandis ab Episcopis &

& clericis canone xv. agebatur, qui secundus est Concilii Carthaginensis apud Dionysium. Ne in sacramentis aliud offeratur præter panem & vinum aqua mixtum statuit Hipponense Concilium num. xxv. quod Dionysius adscribit canoni iv. Carthaginensis tertii. Vt Episcopi & clerici ad virgines & viduas soli non accedant cavet Hipponense num. xxvi. quod canoni quinto Carthaginensi tribuit Dionysius. Idemque erratum admittit in plerisque aliis canonibus, ut in can. vi. vii. viii. ix. x. xi. xii. xiii. xiv. xv. qui omnes pertinent ad Hipponense Concilium, ut patet ex eorum breviario. At tamen quoniam probati & aucti in Carthaginensi, rectius cum veteri collectione & Ferrando Carthaginensi tertio omnia adscribemus; omissa mentione Hipponensis illius Concilii, quod transfusum est in Carthaginense & ab eo penitus aborbium.

XXII. Faceffit tamen negotium in hoc Carthaginensi tertio adnotatio quæ canoni xlvi. (ubi quænam scripturæ sint canonicæ definitur) adjecta est his verbis: *Hoc etiam fratri & consacerdoti nostro Bonifacio vel aliis earum partium Episcopis pro confirmando isto canone innotescat, quia à patribus ista accepimus in Ecclesia legenda.*

R.

Bonifacius enim in pontificatum euectus fuit anno quadringentesimo decimo octavo. Quare non potuit ejus mentio fieri in Concilio tertio, quod habitum fuit anno trecentesimo nonagesimo septimo. Unde sequi videtur confusa & permista omnia à veteri collectore, qui huic Concilio tertio tribuit canonem istum de scripturis, Concilio sexto adscriptum apud Dionysium; ubi adnotatio illa de canone à Bonifacio confirmando inserta est, rectè, juxta rationem temporis. At tamen, ut antea monui, cùm canon iste editus fuerit primùm in Hipponensi Concilio, dein à Carthaginensi tertio firmatus, ipso etiam Ferrando teste, non est quòd lis ulla moveatur adversùs fidem veteris collectoris: qui quidem canones Concilii sexti cùm ommitteret, noluit tamen lectorem fraudari eleganti illa & necessaria definitione quæ in eo Concilio sexto adjecta fuerat huic capitulo de scripturis, scilicet ea de re ad summum Pontificem referendum, ut auctoritate sua canonem illum confirmaret. Quæ adnotatio rectè congruit cum eo quod tunc gerebatur quando ipsum Carthaginense tertium actis Concilii sexti unà cum aliis insertum est & ad Bonifacium transmissum.

XXIII. Porrò ex eo canone insignis illa & eximia Romanæ sedis auctoritas demonstratur quam in communibus Ecclesiæ negotiis ordinandis possidebat. Licet enim canones universos ad Bonifacium synodus Africana transmitteret illius decreto vel silentio firmandos, at in gravi illo negotio de scripturarum canone specialiter ejus auctoritatem imploravit, ut eum confirmet. Quod à Pontifice in synodo Romana fieri debere, ex more in ceteris negotiis minoris etiam momenti jam recepto, noverant Africani. Ideo Bonifacium præ ceteris & nominatim, sed alios quoque *earum partium*, id est, Italiæ sive Romanæ synodi Episcopos, consulendos statuunt. Itaque in veteri codice, apud Binium, hujus adnotationis lemma sic conceptum est: *De confirmando isto canone transmarina Ecclesia consulatur.* Vnde patet Africanos patres latuisse constitutionem Innocentii primi; qui epistola quam dedit ad Exuperium Tolosanum Episcopum Stilicone II. & Anthemio Coff. id est anno ccc cv. easdem esse scripturas canonicas definierat quas complexi sunt Africani isto canone; & deinde, majorum exemplo, Tridentina synodus.

XXIV. Sanè Iudæorum canon an-

R ij

gustior erat quàm fuerit postea canon Ecclesiæ catholicæ ; quæ pro canonicis scripturis libros aliquot habuit quos Iudæi in sua notitia non describebant , ut de libris Machabæorum disertè docuit Augustinus. Inter ipsos quoque veteres Ecclesiæ Christianæ magistros de quibusdam libris controversum fuit , non sanè an eorum lectio ad pietatem conducirer, sed an pari auctoritate cum aliis censer deberent. quod tandem his definitionibus Innocentii & Africani Concilii compositum est. Inde factum ut in collectione Dionysii ultimus canon id est sexagesimus Laodicenæ synodi desideretur , in quo , juxta sententiam orientalium , veteris & novi testamenti libri canonici describuntur , quoniam à definitione occidentalis Ecclesiæ discrepabat. Quam tamen regulam sexagesimam vetus collectio non rejecit ; quia in plerisque illi conveniebat cum Romanæ & occidentalis Ecclesiæ usu , qui canone Carthaginensi explicatur.

C A P V T V I.

*De synodo Africana habita Cesario
& Attico Conf.*

I. **S**VPEREST ut discutiamus quæ ratio Dionysium impulerit ut duo

nobis Concilia obtrudat habita Cæsario & Attico Consulibus, alterum nempe sexto Kalendas Iulias, ubi constitutum ait *ut nullus Episcoporum naviget sine formata Primatis*, & addit, *Gesta in authenticis, qui quaeret, inveniet*, alterum iisdem Consulibus v. Kalend. Septembris, ex quo plura capitula proponit. Attamen dubium non est quin hæc synodus una sit, quam in duos conventus partitur: quoniam, ut discimus ex Aurelii interlocutione quam habuit v. Kalendas Septembris, Legati ex omnibus provinciis Africæ non advennerant ad diem præstitutam Concilii, quidam verò diem Concilii prævenerant. Cum istis quædam tractavit Aurelius, quæ deinde in plenario Concilio relecta sunt. Vnde factum ut quædam capitula tribuat Dionysius priori conventui, inter quæ illud observat de vetita navigatione absque formata Primatis, reliqua verò secundo. Qui tamen duo conventus in unum Concilium tandem coaluere, adeo ut quæ in primo erant tractata, in secundo sint relecta, & omnium Legatorum auctoritate definita. Quare vetus collector unà cum Ferrando canones horum conventuum rectissimè solo Concilii tertii nomine comprehendit: ubi canone xxviii. in editis Episcopi prohibentur trans mare pro-

ficisci inconsulto primæ sedis Episcopo, ut ab eo formatam accipiant. Qui quidem transcriptus est in Concilium sextum canone XXIII. paucis verbis tum additis, tum omissis. Sed eum Ferrandus citat ex Carthagenensi tertio, ubi revera eum quoque constitutum fatetur Dionysius. Ait ergo Ferrandus numero XLVI. *Vt Episcopi sine formata Primatis non navigent. Concil. Carthagenense tit. XXXVI.* Qui quidem titulus XXXVI. non solum accedit ad XXVIII. prout exstat in editis Concilii Carthagenensis tertii; sed numerum XXIII. Concilii sexti excedit, ubi hac de re constitutum; imò & omnium canonum ejus Concilii numeros superat, qui XXXIII. comprehensi sunt.

II. Interim monendus est lector, in collectione Græca Conciliorum Africanorum seriem sincerius conservatam quàm in editione Latina Dionysii Exigui juxta editionem Moguntinam & Parisiensem. Quippe allocutionem Aurelii habitam in Concilio sub Cæsario statim sequuntur canones, quorum primus apud illum auctorem est ille de probando breviario Hipponensi. In editione verò Latina, perverso ordine, librariorum vitio, allocutionem Aurelii sequitur Concilium habitum sub consulatu Stiliconis.

III. Illud quoque observandum est, aliquando sincerio-rem esse textum in collectione veteri quàm in collectione Dionysii, quod non est animus in quibusque variis lectionibus persequi; illustriora tantùm discrimina adnotabo. In canone xxxiv. Concilii tertii rectè legitur in veteri: *Vt ægrotantes, si per se respondere non possunt, cùm voluntatis eorum testimonium, hi qui sui sunt, periculo proprio dixerint, baptizentur.* Cujus sententiam sic Ferrandus rectè expressit num. c c ii. *Vt ægrotantibus, quando loqui non possunt, si pro eis testimonium alii dixerint, baptismus non negetur.* Concil. Carthagin. tit. x l i. Apud Dionysium, in editione Moguntina, canone xii. Concilii Africani: *Vt ægrotantes, si pro se respondere non possunt, cùm voluntatis eorum testimonium hi qui suis periculo proprio affuere dixerint, baptizentur.* Hæc lectio sapit glossema parum felicitis critici, qui *periculo proprio* de periculo ægritudinis contrahendæ explicuit. quod pertinet ad fidem testium, qui periculo suo testantur, reddaturi scilicet testimonii sui rationem severo judici quem nihil latet eorum quæ geruntur. Et si enim legibus vetitum sit ne domesticorum testimonia admittantur, placuit tamen patribus ut suo periculo favore ægri reciperentur. Sincerior est lectio quam ex ve-

teri codice Nicolai Fabri V. C. expressit in editione canonum Africanorum Christophorus Iustellus : *Vt ægrotantes , si pro se respondere non possunt , cum voluntatis eorum testimonium sui periculo proprio dixerint , baptizentur.* Perinde est autem respondere *per se* , ut est in veteri , ac *pro se* , ut est apud Dionysium & apud Ferrandum atque Fulgentium. Apertior autem est sententia in veteri , *hi qui sui sunt* , quod sapit glossema , quàm *sui* , ut est in authentico. Quæ lectio , licet vera , in errorem induxit Græcum hujus collectionis interpretem , qui *suos* non ad domesticos retulit , ut debuerat , sed ad ægros ipsos , nullo sensu : ὅτε τοὺς ἀδενουῦτας, οἵνες ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀποκρίνεσθαι οὐ δύνανται, τότε βαπτίζεσθαι, ὅτε τῆ αὐτῶν προαρέσει, ἢ καὶ αὐτῶν μαρτυρίαν κινδύνῳ ἰδίῳ εἴπωσιν. Isto exemplo cautum quoque fuit salutem ejus ægri qui petita pœnitentia morbo oppressus obmutuit, aut in delirium incidit : cui, si testimonium dederint eius postulationis qui eam audierunt , beneficium pœnitentiæ & reconciliationis tribuitur. Concilium Carthaginense IV. can. LXXVI.

IV. Sed non omittenda est elegans disputatio , super hujus canonis sententia , Ferrandi Diaconi & Fulgentii Ruspensis. Ille hunc interrogavit per epistolam an

baptismus cujusdam colore Æthiopsis, qui ex ultimis barbaræ provinciæ finibus serviturus Carthaginem adductus fuerat, & post absolutam catechumenorum exercitationem professamque publicè fidem in ægritudinem inciderat, amissoque sensuum usu, domini sui studio in solenni Paschæ baptismo unà cum aliis tinctus fuerat, an baptismus ille, aliis pro eo fidem spondentibus, homini adulto, qui originis peccato propria quoque addiderat, sufficeret ad remissionem peccatorum, infantium exemplo, qui solius originalis peccati sunt rei. Tum sibi hunc canonem Africanum objit: *Video, inquit, in hoc articulo posse usitatam canonum proponi sententiam, quæ infirmos jubet, si pro se respondere non valeant, sed eorum voluntati testimonium sui proprio periculo dixerint, baptizari. Sub qua definitione magis arbitror quid Ecclesia facere debeat imperatum quàm quid ille percipiat indicatum; videlicet ut minister verbi liber sit à culpa negligentiae, non ut ille ostendatur consors particepsque justitiæ.*

Respondet graviter Fulgentius, & longa disputatione concludit baptismi salutaris effectum non fraudari hunc baptizatum; moxque addit: *Proinde firmissimè tenenda est illa canonum sententia paternorum, quæ infirmos jubet, si pro se respondere non va-*

leant, sed eorum voluntati testimonium sui periculo proprio dixerint, baptizari. Viderunt enim sancti patres ream non esse voluntatem quæ impedita cognoscitur, non mutata, nec debere denegari sacramentum baptismatis ubi firmitas cognoscitur voluntatis. Hoc autem statuentes sancti patres, & quid Ecclesia facere debeat, & quid ille percipiat, indicarunt. Neque enim hoc Ecclesia faceret si ille nullum in hoc factò beneficium percepisset. Mox post pauca: Quia veraciter columna & firmamentum veritatis ab Apostolo Ecclesia nuncupatur, quicquid secundum ipsius Ecclesie constituta in sanctis mysteriis redemptionis & reconciliationis humanae intra eam datur & accipitur, firma veritate datur, firma veritate percipitur. Postea refellit Ferrandi conjecturam: Dixisti propterea hoc paternis canonibus definitum, ut minister verbi liber sit à culpa negligentiae. Quomodo autem in hac negligentia culpam minister incurrit, si in diligentia non aliquid proficit. Mox: Proinde debet secundum paternos canones infirmus ille, cujus voluntati non deest attestatio proximorum, sine dubio baptizari, ut & minister verbi liber sit à culpa negligentiae, & ille fiat consors particepsque iustitiae.

V. Ceterum dissimulandum non est duriorum esse Fulgentii sententiam in alio capite & alienam à beato Ambrosio; qui

fuit benignior, & hodiernæ scholarum doctrinæ præivit, docens Valentinianum Augustum, qui catechumenum in Ecclesia gerebat, oppressum ante susceptum baptismum, non fraudari fidei suæ effectu. Unde profluxit vim baptismi voto desiderati, qui dicitur baptismus flaminis, æquare baptismum re ipsa susceptum. Fulgentius verò istum Æthiopem catechumenum, cui nec credulitas defuit nec fidei professio, ideo salvum asserit quia revera tinctus fuit. *Neque enim ab hac sententia, inquit, id est, de salute Æthiopis, nostrum animum revocare debet ulla suspicio, ne quis dicat quòd ille salvus esset si nec ad ipsam tinctionem corporis pervenisset, cum utique non dicamus illum sine baptismi sacramento, sola confessione potuisse salvari. Qui enim crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. Illum utique adolescentem, quia credidisse & confessum fuisse novimus, ideo per sacramentum baptismatis salvum fuisse firmamus. Qui si non baptizaretur, non solum nesciens, sed etiam sciens, nullatenus salvaretur. Via enim salutis fuit in confessione, salus in baptisate.*

VI. Deinde in eodem Concilio canone xxxv. sic habet vetus: *Ut scenicis atque histrionibus ceterisque huiusmodi personis, vel apostaticis conversis vel reversis ad Dominum, gratia vel reconciliatio non negetur.* Absunt à Dio-

nyfii collectione Latina hæc verba: *Vel apò-
staticis conversis vel reversis ad Dominum gratia
vel &c.* quæ tamen extant in Græca inter-
pretatione Dionysii. Ut vel hinc pateat
librariorum vitio ea jam olim omissa fuis-
se in Latinis codicibus. Græca sic se ha-
bent: ὡς τε τοῖς σκλιωκοῖς, ἔ μίμοις, καὶ τοῖς λο-
ποῖς τοιουτοτρόποις ὑποσώποις, ἢ ὑποστάταις,
μετανοοῦσι, καὶ ὑπιστρέφουσι πρὸς τὸν θεόν, καὶ
ἢ καταλλαγὴν μὴ ἀρνεῖσθαι. Quæ rectè red-
dunt lectionem quæ est in veteri; cuius
hæc est sententia. Non solùm scenicis &
histrionibus & ceteris hujusmodi perso-
nis, mimis puta, thymelicis, & universo
gregi qui ludit in theatris, & paganam
gentilemque vitam agit, si ad Domi-
num convertantur, hujusmodi gratiam
non esse denegandam, baptismi scilicet,
sed etiam iisdem, si apostasia & desertio-
ne à fide cùm defecerint, revertantur
deinde, non esse denegandam reconcilia-
tionem. Rectè dicuntur *apostatici* fidei
desertores, ut in codice Theodosiano,
quos Græcus interpret *ὑποστάταις* usitato
verbo reddidit. De histrionibus qui ad
Christianitatis gratiam venire voluerint,
ne cogantur ad eadem exercenda, legem
petendam statuit canon septimus Con-
cilii Carthaginensis anno quadringentesi-
mo primo, post consulatum Stiliconis.

VII. Canon de legendis passionibus
 martyrum est XIII. Concilii Africani
 apud Dionysium, alieno loco positus, cum
 sit appendix canonis editi de scripturis
 divinis; cujus exordium cum sic concep-
 tum sit, *Item placuit ut præter scripturas
 canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine
 divinarum scripturarum*, post enumeratos
 legis divinæ libros rectè subjungitur in
 veteri collectione: *Liceat etiam legi passiones
 martyrum, cum anniversarii dies eorum cele-
 brantur*. Quare hunc ordinem secutus Fer-
 randus, postquam expressit è titulo XLV.
 Concilii Carthaginensis ut præter scrip-
 turas canonicas nihil in Ecclesia legatur,
 addit ex titulo XLVI. ejusdem Concilii:
*Vt non liceat passiones martyrum legere in na-
 talibus eorum*. Sed emendandum est erra-
 tum quod in hunc locum irrepsit; delenda
 negatio; legendumque, *Vt etiam liceat*.
 facili lapsu in manuscriptis codicibus le-
 gendi non pro *etiam*, ob literarum brevia-
 tionem.

Ex editione
 Petri Pi-
 thœi.

VIII. Non omittenda quoque est
 illa lectio cannois XLII. qui est vigesi-
 mus Concilii Africani apud Dionysium.
 Agitur de plebibus quæ diœcesi epif-
 copali subjectæ nunquam proprios Epif-
 copos habuerunt: ubi contumacium Pres-
 byterorum factione popularium ani-

mi concitati, proprium Episcopum scilicet in sua diœcesi habere postulant, exoso propter superbiam legitimo pastore, quod ne fiat, prohibetur. Sed locus adducendus est ex veteri collectione, ut ibi doceatur esse sinceriolem lectionem quam quæ habetur apud Dionysium. *At verò, inquit Epigonius, quia nonnulli, quodam dominatu adepti, communionem fratrum abhorrent, vel certè cum elevati fuerint, quasi in quadam arce, tyrannicam sibi dominationem vindicant.* Significat typhum secularem & tumorem quorundam Episcoporum, qui dominatum in clero exercebant, & in cathedram elevati, ac si esset solium quoddam regium & arx velut imperii, tyrannicam sibi dominationem vindicabant. *Elevari* est dictio illius ætatis, quæ provectionem Principum significat sæpe apud Marcellinum & alibi, quò alludit canon iste cum elevatos Episcopos & velut in arce collocatos proponit. Sanè cathedra episcopalis sublimior erat & velut in fastigio constituta, unde possent Episcopi de superiori loco fideles monere; ut docent, non solum auctor constitutionum apostolicarum, sed veteres plerique, & ipsum Concilium Carthaginense quartum canone xxxv. Hinc illa Gregorii Nazianzeni in ora-

tione ad synodum Constantinopolitanam:

καίρι μοι ᾧ καθέδρα, τὸ ἐπίφθονον ὕψος τοῦτο,
 καὶ επικίνδυνον. *Vale ὀ cathedra, invidiosum
 hoc & periculosum fastigium.* Hoc dicendi
 genus periit apud Dionysium, ubi hæc
 sunt verba: *Quia nonnulli, quodam domi-*
natu adepti, communionem fratrum abhorrent,
vel certè cùm depravati fuerint, quasi in qua-
dam arce tyrannica sibi dominatum vendicant.
 Confer hæc verba cum superioribus, &
 veteris collectionis fidem laudabis.

IX. Attamen vetus collector aucto-
 ritate sibi delegata usus, quædam sibi li-
 cere putavit quæ non cadunt in exscrip-
 torem merum vel in hominem privatum.
 quod in reliquis Conciliis ostendemus
 uberius. in hoc unum & alterum obser-
 vabimus.

Caput istius Concilii de visitandis pro-
 vincijs, quod est xix. numero apud Dio-
 nysium, omissum est in antiqua collectio-
 ne: quoniam cùm restrictum sit ad spe-
 ciale negotium Mauritanix visitandæ ab
 Aurelio, à quo se tunc officio excusavit,
 nec possit res ipsa trahi ad consequentiam,
 inutiliter paginas illius collectionis occu-
 paret, quæ ad generalem disciplinæ infor-
 mationem pertinere debet.

Vice versa canon xlix. Concilii ter-
 tii, quo cavetur ut Episcopi vel clerici

pauperes qui agros vel prædia comparaverint post ordinationem, Ecclesiæ illa conferant, omissus est à Dionysio in recensendis canonibus Concilii hujus sub Cæsario & Attico Coss. quia confirmatus cum fuisset à Concilio sexto, eum eo loco retulit, nempe canone xxxii. & abstinuit ab eo repetendo in actis Concilii tertii.

CAPUT VII.

De Concilio Carthagenensi quarto.

I. SEQUITUR in veteri collectione Concilium Carthagenense quartum, habitum Honorio August. I V. & Euty-chiano Coss. sexto Idus Novembris, anno scilicet trecentesimo nonagesimo octavo, quod repudiandum esse Iustellus edicit, & plerique cum ipso sectarii, nec ullam fidem adhibendam canonibus centum & quatuor qui huic Concilio adscribuntur. Quam fiduciam ex eo desumunt quòd nec Dionysius nec Ferrandus hujus Concilii meminere, ejusque prima mentio apud Isidorum Mercatorem habeatur, qui mercibus minùs vendibilibus compilationem suam suffercit, in quarum fascem Concilium istud ferè compingunt.

II. Sed

II. Sed si veteris collectionis auctoritas illis affulisset, non dubito quin gradu cessuri fuissent, & obviis ulnis amplexuri tam religiosum antiquitatis Ecclesiasticæ monumentum, quod ætatem illam & dicendi caractere & rebus ipsis decisivè omnino redolet. Quippe in examine Episcopi, præter Marcionis, Pauli Samosatani, Arii, & Apollinaris dogmata, quæ inibi confodiuntur, licet tacito eorum nomine, ab Episcopo exigitur professio contraria hæresibus tunc vigentibus, nempe ut novi & veteris testamenti eundem credat auctorem. quod est contra Manichæos. Ut credat hujus, quam gestamus, & non alterius carnis resurrectionem. quod est contra pullulantes tunc Origenistas. Quæritur ab eo si nuptias non improbet, si secunda matrimonia non damnet, si carnum perceptionem non culpet, si pœnitentibus reconciliatis communicet. quod est contra Novatianos & Priscillianistas. Si in baptismo tam originale peccatum quàm quæ voluntate admissa sunt dimittantur. quod ad Cælestii dogma pertinet, nondum planè detecto Pelagianæ hæresis veneno: de qua non tacuissent patres, si hac ætate erupisset. Vnde patet hujus Concilii veritas & antiquitas. Hoc autem in Concilio ordina-

tionum celebrandarum mysteria explicantur, ordinum & graduum in Ecclesia discrimina & ministeria panduntur. Non omittuntur viduarum & sanctimonialium consecrationes ac munia, & sponsarum benedictiones. Episcopis præterea & clericis morum regulæ præscribuntur, quimò & laicis, juxta quas vitam instituere debeant, Vt Christianæ ethices compendium hoc Concilio contineri non immeritò dixeris. Ex præfatione discimus habitum Carthagine sub Aurelio. quod ipsæ quoque subscriptiones Episcoporum testantur, Aurelii, Donatiani, & sancti Augustini Hipponensis.

III. Tempus celebrate Concilii incidit, ut dicebam, in sextum Idus Novembris, Consulibus Honorio Augusto IV. & Eutrichiano. Post eorum consulatum aliud habitum est Carthaginense Concilium quinto Kalendas Maias, scilicet anno sequenti trecentesimo nonagesimo nono, in quo legatio decreta ad Imperatores ut lege caverent ne quis ab Ecclesiis ad eas confugiens abstraheret. Ejus meminit Dionysius, omisso priore. Nec silentii poenâ sustinere debet ille, nec præteritione quoque sua censendus est damnasse Concilium nostrum. Eandem ob causam præterivit in collectione sua hanc synodum

qua duas habitas sub Grato & Genetlio: quoniam collectio vetus eas integras complexa cum esset, non erat quod Dionysius eas iterum ad suam curam revocaret. Quod de ceteris, quas ille commemorat, dici non potest: quoniam vel omiffæ penitus erant in collectione veteri, illæ nempe quæ canones non ediderant, aut aliarum canones ordine diverso resensiti vel etiam imminuti erant, ut novam operam requirere viderentur. quod in hac dissertatione nostra satis manifestè ostenditur.

IV. Præterea Concilii istius quarti ratio & institutum, cum ad reconditam disciplinam ordinum sacrorum explanandam & ad mores informandos pertineret potius quam ad externam dispositionem judiciariamque trituram, de qua in aliis Conciliis statuitur, Dionysius existimavit non esse quod illud suæ collectioni adjungeret, præsertim cum satis priore illa & antiqua vulgatum esset.

V. Sanè de Ferrando dubitandum non est quin sciens & consultò, ob superiorem rationem, non meminerit hujus Concilii in sua breviatione canonum, ut dixi superius; utpote qui Concilii Carthaginensis habiti anno ccccxviii. titulos cum laudet, eos tamen qui ab eo de gra-

tia Dei editi sunt prætermittat, quoniam ad fidem, non autem ad disciplinam ecclesiasticam, pertinent. quos tamen Dionysius non omisit, ut nobis integrum Concilium proponeret.

C A P V T VIII.

De Concilio Carthagenesi quinto.

I. **C**ONCILIUM quintum in collectione veteri est illud quod habitum fuit post consulatum Flavii Stiliconis, xiv. Kalendas Iulias, id est, anno quadringentesimo primo: cui adjuncti sunt quoque canones synodi habitæ Vincentio & Flavito Consulibus, Idibus Septembris ejusdem anni. Concilii prioris præfatio extat integra in collectione Dionysii: quæ quidem suo loco posita est in editione Latina & Græca Parisiensi codicis canonum Africanorum; quæ perverso ordine posita fuerat in editione Moguntina, nempe ante canones Concilii tertii Cæsario & Attico Coss.

II. Præcipua hujus synodi cura fuit ut legatio decerneretur ad transmarinas partes, tum ad sedem apostolicam, tum ad Imperatores, ut Ecclesiæ Africanæ necessitatibus subveniretur. Ac primò cum

ob Donatistarum sævitiam grassantem & bellorum excidium apud Ecclesias catholicas maxima clericorum esset penuria, supplere numerum aliter non poterant Africani nisi liberum illis esset redeuntes ab hæresi Donatistarum in clerum adsciscere. quod prohibitum ne fieret à sede apostolica & à Mediolanensi profitetur Aurelius, id est, in plenario Concilio Italico. atque ideo conveniendos Anastasium sedis apostolicæ Episcopum & Venerium sacerdotem Mediolanensis Ecclesiæ, ut communi periculo provideant & *consentiant*, quemadmodum loquitur canon primus, ut saltem qui parvuli baptizati sunt à Donatistis, & majores facti cognitum errorem deseruerunt, possint clericatus officio admoveri. Qua de re consulendos quoque Siricium & Simplicianum antea constituerant canone XLVIII. Carthaginensis tertii. Vnde patet decreta Romanæ sedis in Concilio Italico edita ipsos quoque Africanos obstrinxisse, & eorum veniam atque remissionem ob publicam necessitatem à sede apostolica præcipuè, & à Mediolanensi quoque, utpote per Italiæ vicariatum ceteris Episcopis præfecto, petitam. Itaque caput primum istius Concilii, quod est apud Dionysium, rectè omissum est in collectione veteri; quo-

niam cum res ipsa penderet ex arbitrio sedis apostolicæ, & nullum ea de re illius extaret rescriptum, inutile erat consultationis istius iterum meminisse.

III. Secundum quoque caput rectè ommissum est à collectore, quoniam nihil definitur quod ad disciplinam pertineat, id tantum decernitur postulari ab Imperatoribus, ut templa idolorum quæ sunt in agris dirui jubeant. Qua ratione ommissa sunt etiam caput quartum de paganorum conviviis lege Principis tollendis, & quintum de spectaculis quoque & ludis theatrorum lege prohibendis, ne saltem fiant die dominica vel ceteris diebus celeberrimis.

IV. Tertium sanè caput ommissum non est à collectore veteri, sed summa auctoritate in melius commutatum. Agitur de cognitione quam clerici de causis laicorum suscipiebant *jure apostolico*, ut loquitur canon, *Ecclesiis imposito*, ubi alludit ad locum Pauli, quo monentur fideles ne ad forum coram ethnicis litigaturi pergant, sed potius Episcopi & clericorum arbitrio se committant. *Si enim angelos judicabimus*, inquit Paulus, *quantò magis secularia*. Ex quo Apostoli monito inductum ut litigatorum arbitria in se reciperent Episcopi, ac si mandato apostolico, ob

fidelium concordiam alendam, ad id es-
 sent adstricti. quo de onere Episcopis im-
 posito non tacent auctor constitutionum
 apostolicarum, Chrysostronus, Ambro-
 sius, Augustinus, & alii. Quod confir-
 matum fuit lege Constantini, adeo ut
 unus è litigatoribus invitum adversarium
 cogere possit ad subeundum Episcopi ju-
 dicium. Enimverò cum Episcopi senatum
 suum haberent, ut loquitur Hieronymus,
 sive presbyterium, ut loquitur Cyprianus
 unà cum Paulo, Presbyteros suos velut
 assessores suos contrahere debebant ad
 judicandas causas, ut docet eleganter ca-
 non XXIII. Concilii quarti his verbis:
*Vt Episcopus nullius causam audiat absque
 presentia clericorum suorum. Alioqui irrita erit
 sententia Episcopi, nisi clericorum presentia
 confirmetur.* Quoniam verò à sententiis il-
 lis provocari poterat ad judicem publi-
 cum, (licet interim res judicata executio-
 ni demandari posset, ut cautum erat le-
 gibus) contingebat aliquando ut clericus
 cognitor, aut qui præsens fuerat cog-
 nitioni, evocaretur à judice publico ad te-
 stimonium dicendum de iis quæ apud se
 gesta erant. Quod ideo accidebat frequen-
 tius quia sine scripto lites istæ, id est,
 summarie, absque strepitu & figura judi-
 cii, ut hodie loquuntur, ab Episcopis &

clericis dirimebantur. Quod fanè grave erat atque injuriosum clericis. Ideoque Africani, ut ab hac se vexatione liberarent, petendum aiunt ab Imperatoribus *ut statuere dignentur ut si qui fortè in Ecclesia quamlibet causam jure apostolico Ecclesiis imposito agere voluerint, & fortasse decisum clericorum uni parti displicuerit, non liceat clericum ad testimonium devocari eum quia cognitor vel præsens fuerit, ut nulla ad testimonium dicendum ecclesiastici cujuslibet persona pulsetur.* Sed collector vetus ex auctoritate sibi mandata hunc canonem emendavit, & quod postulandum erat à Principe, ipse ut constitutum à Concilio ponit. Vnde nisi quis morosus esse velit, facilè sibi persuadebit hanc collectionem, non privato studio, sed publica potestate compactam, & deinde Ecclesiis pro lege publicatam. Hæc sunt itaque canonis istius apud collectorem verba, alioqui etiam sincerioris lectionis. *In principio statuendum est ut qui fortè in Ecclesia quamlibet causam jure apostolico agere voluerit, & fortasse decisio clericorum uni parti displicuerit, non liceat clericum ad testimonium devocari eum qui cognitor vel præsens fuit. Et ut nulla ad testimonium dicendum ecclesiastici cujuslibet persona pulsetur.*

V. Hinc docemur duo constituta. Primum, ut qui cognitor fuit non evocetur ad

Cod. Can.
Eccl. Afric.
c. 59.

testimonium dicendum. Secundum, ut nullus è clero ad testimonium dicendum in qualibet causa evocetur à iudice publico. Corrupta lectio apud Dionysium primam illam regulam solam exprimit ; quoniam apud illum clausula ultima non est discreta à prioribus verbis, ut decet, propter omissam particulam conjunctivam *Et*, ita ut videatur potiùs ratio prioris definitionis quàm nova definitio. Quod ipse Dionysius eo modo intellexit, ut patet ex lemmate quod huic canoni præposuit : *Vt clerici de iudicii sui cognitione non cogantur in publico dicere testimonium.* Sed in veteri collectione lemma generaliter conceptum est de omni testimonii dictione interdicta clericis in iudicio publico : *De clericis ad testimonium non pulsandis.* Sanè lectio veteris collectionis, *Et ut*, unde oritur secunda illa generalis definitio, confirmatur ab interprete Græco, qui lectionem illam agnoscit. *ὅτι ἵνα μηδὲ προσώπω τῆς ἐκκλησιαστικῆς προσῆκον ἐναρξέη ἀλλ' ὅφειλεν μαρτυρεῖν.* Hinc colliget lector antiquam esse prohibitionem ne clerici à iudicibus secularibus ad testimonium citentur, nisi ex consensu Episcopi. Quod decretalibus severè sancitum est, & ubique observatur præterquam in Galliæ regno, quod suis privilegiis utitur, quamquam diffi-

tendum non sit à Iustiniano aliter constitutum.

VI. Eadem collectoris auctoritas elucet in capite sexto, ubi petendum decernitur à Principibus ut statuere dignentur ne clerici iudicio Episcoporum damnati, ab Ecclesiis quibus præfuerant nec à quolibet defensentur, interposita poena damni pecuniæ atque honoris, quo nec ætatem nec sexum excusandum præcipiant. Lex petenda erat ob poenam civilem, quæ ab Ecclesia infligi non poterat, sed tantum canonica. Sed collectori visum ut canonem istum secundum in sua collectione locaret, constituendo synodi auctoritate quod postulandum erat à Principe. *Et illud statuendum.* inquit. & cetera subjungit. Vnde factum crediderim ut plures mediæ ætatis Pontificum constitutiones damno honoris & privatione dignitatum afficiendos jubeant qui suis decretis reluctati fuerint.

VII. Caput septimum de histrionibus ad fidem conversis, ne ad ludicras artes iterum cogantur, quoniam lex petenda decernitur, omissum est. Octavum quoque manifestam ob causam; quoniam illud tantum proponit Aurelius, ut manumissiones servorum in Ecclesiis Africanis fiant, si consacerdotes per Italiam id fa-

cere reperiantur. Quare cum ex legibus Constantini relatis in Codice & à Sozom. *Sozom. lib. 1. c. 9.* meno commemoratis manumissi in Ecclesia libertatem Romanam adipiscerentur, non erat quod in dubium adduceretur in reliquis occidentis Ecclesiis quod Africani in posterum facere debebant. Nonum quoque & ultimum caput omittitur, quia pertinet ad speciale negotium Equitii Episcopi jam olim damnati & ad transmarinas partes profecti ut turbaret Africanæ Ecclesiæ statum, cujus impudentiam repellendam à Legato decernitur.

CAPVT IX.

*De eodem Concilio quinto Carthaginensi,
& de Donatistis.*

I. **E**ODEM anno cccci. Vincentio & Flavito Coss. Idibus Septembris habitum est Concilium Carthagine ex omnibus provinciis Africæ, quod sanè aliud est à priore. Attamen cum eodem anno celebratum fuerit, sub unius Concilii quinti nomine exhibetur in collectione veteri. Quod accuratiùs & rectiùs distinguitur apud Dionysium, & ab ipso quoque Ferrando.

II. Donatistarum machinationes, & in-

fidiaë quibus Ecclesiam Africanam vexabant, Anastasii Episcopi Romani pectus adeo commoverant ut literis ad Episcopos Africaë datis eos hortaretur ne de hæreticorum insidiis & improbitatibus dissimularent, ut capitulo primo hujus Concilii docemur. Carthaginensis ergo synodus de Donatistarum causa tractans, cum eis lenius agendum censuit, & plebes eorum communionem infectas miserabilis illius erroris commonendas quo sunt devinctæ. Tum ut à judicibus petatur ut auctoritate sua juvent communem matrem Ecclesiam catholicam, judiciaria potestate inquirentes quid gestum sit in iis locis in quibus Maximianistæ, qui à Donatistis schisma fecere, basilicas obtinuerunt. Magni momenti hæc perquisitio videbatur futura, quoniam Maximianus Episcopus Carthaginensis ex parte Donati, cum à Primiano ejusdem partis Episcopo schismate divisus esset & anathemate ab adversariis ictus, pari eos damnatione excepisset, (ut copiosè docet Augustinus lib. III. contra Cresconium cap. XL. lib. IV. cap. VI. & in enarratione psalmi xxxvi.) istius Maximiani sectatores, ut schismatici, Donatistis petentibus à basilicis quas tenebant per jussa judicum deturbati erant, ut scribit

Augustinus libro III. contra literas Petilianas cap. XXXIX. maximè cum illa tempestate Maximianistæ recepti fuissent à ceteris Donatistis in communionem absque baptismi repetitione. Quo exemplo convinci poterant tum ab initio Donatistas tam iniquè ab Ecclesiæ unitate discessisse temporibus Cæciliani quàm iniquè nunc clamabant Maximianistas à se schisma fecisse, tum stolidè pacem Ecclesiæ toto orbe diffusæ atque illius communionem baptismumque respicere, qui suos olim sui Concilii plenarij auctoritate damnatos in communionem cum suis honoribus recipiant. quo argumento quoque utitur Augustinus epistola quinquagesima & libro de hæresibus. Ut autem faciliùs Donatistæ ad Ecclesiam accedendi studio accenderentur, suomet exemplo alliciendos putavit hæc synodus. Itaque sicut ipsi Maximianistas susceperant in clero cum suis honoribus, ita resipiscentes Donatistas & ad catholicæ Ecclesiæ communionem redeuntes in suis gradibus recipiendos decernunt. Attamen quoniam Capuano Concilio vetitum fuerat ne clerici Donatistæ resipiscentes in suis honoribus susciperentur, ea fuit hujus synodi pro transmarini Concilii decretis reverentia ut quam prohi-

bitioni generali exceptionem adhibendam putabat, nempe ut ii soli recipiantur per quos unitati catholicæ consulitur, iudicio sedis apostolicæ committat; ad quam *maximè*, ut ait, & ad reliquos Episcopos transmarinos scribendum decernit. Vnde patet sedis apostolicæ auctoritas præcipua in canonibus temperandis, ab ipsis Africanis & ab orientalibus quoque jam olim agnita, ut uberius docuilibro tertio de concordia cap. XIII.

III. Quæ dixi, quatuor Concilii huius capitibus comprehensa, cum ad negotia specialia Africæ pertineant, in veteri collectione dissimulata sunt. Sed omisum non est iteratum interdictum canone quinto Concilii comprehensum, & in tertium Concilii quinti conjectum, quo Episcopi, Presbyteri, & Levitæ ab uxoribus continere jubentur *secundùm priora statuta*, id est, juxta priorum canonum Carthaginensium decreta, de quibus superius egimus. Græcus interpretes, depravatam lectionem secutus, reddidit ac si scriptum esset *secundùm propria statuta*, & *ἰδίους ὄρους*. Quæ versio tolerari posset nisi eam interpretatione sua corrupissent Zonaras & Balsamo, qui ambiguum vocis ὄρους, quæ legem & statutum æquè significat ac limitem sive etiam temporis

terminum, ad suos orientalium mores confirmandos transferentes, hunc canonem sic explicant ac si decerneret ut tempore vicis suæ, Iudæorum exemplo, quisque sacerdotum contineat, rediturus post ministerii & ἐπιμελείας functionem illam temporariam ad uxoris commercium, quod hebdomadariis Presbyteris, quos instituire Græci, competere posset. Sed quid fiet de Episcopis, qui Presbyteris & Levitis hoc canone junguntur, à quibus tamen Græci ipsi continentiam perpetuam ab uxoribus exigunt, & ex illo capite singularitas eorum in quaque Ecclesia vetat ne per vices fungi possint munere suo. Quare cum clausula isthæc, *ἡ δὲ ἑκείνου ὄρεσι*, ex interpretatione Græca, eos æquè comprehendat ac Sacerdotes & Levitas, alia est adhibenda explicatio quàm ea quæ recentioribus Græcis placuit, nempe ut propriis & gradibus suis aptis continentia legibus astringantur. Quamquam alia lectio & verior est atque sincerior, omnemque difficultatem adimit, scilicet *secundum priora statuta*, id est, juxta id quod in prioribus Conciliis constitutum est. Ferrandus videtur hunc canonem laudare ex isto Concilio num. VI. *Vt Episcopi, Presbyteri, & Diaconi ab uxoribus abstineant. Concil. Carth. tit. III.*

IV. Sequitur in veteri collectione canon quartus de rebus Ecclesiae sine concilio Primatis non alienandis : qui sine dubio ad hoc Concilium habitum Vincentio & Flavito Conf. pertinet , non solum juxta fidem antiqui collectoris , sed etiam juxta Ferrandum , qui notat num. XLVII. *Vt Episcopi rem Ecclesiae sine Primatis Concilio non vendant. Concil. Carthagin. tit. v. Hippon. tit. IX.* Dionysius verò hic canonem istum omisit , quoniam à Concilio sexto can. XXVI. firmatus cum fuisset , ejus Concilii canones in capite Africanorum collocanti inutile videbatur hunc suo loco reddere. Sed vetus , qui Carthaginensis sexti canones omisit ex prioribus compactos , retinuit hunc canonem suo loco. Grave est hoc interdictum de rerum ecclesiasticarum alienatione absque synodo Primatis sive Metropolitanis. Libera quondam Episcopis singulis , saltem cum presbyterii consilio , rerum ecclesiasticarum alienatio ; sed non vice versa Presbyteris vacante Ecclesia , cum rescindendum iusserit hoc casu contractum synodus Ancyrana canone XIII. Hanc potestatem Ecclesiarum damnis cavens Concilium Carthaginense , & deinde Hipponense secundum , optimè restrinxit , & Primatis synodique provincialis decreto negotium commisit,

commisit, exceptione solùm addita, nisi tam gravis premeret necessitas ut Primatem adeundi non superesset spatium. Sed tunc quoque venditor vicinis Episcopis antea indicare, & post factum, Concilio provinciali referre debet Ecclesiæ suæ necessitates. Hæc est enim sententia canonis; cuius lectio luxata, sic constituenda est in veteri: *saltem curiositatem habeat* (id est, curam, Africana dictione) & *vicinis Episcopis hoc antè indicare, & post factum, ad Concilium referre suæ Ecclesiæ necessitates. Quòd si non fecerit, reus Concilio venditor teneatur.* Hunc locum canon sexti Concilii interpretatus est potiùs quàm exscripsit: *saltem vicinos testes convocet Episcopos, curans ad Concilium omnes referre Ecclesiæ suæ necessitates. Quòd si non fecerit, reus Deo & Concilio venditor honore amisso teneatur.* Priorem partem Græcus non est affecutus. Legit enim, *vicinos testes convocet Episcopus, cum legendum sit Episcopos.*

V. Hunc canonem excipit alius in veteri collectione, quo definitur ne quis, relicta cathedra principali, in alia diœceseos Ecclesia aut in proprio fundo diuitiùs quàm oportet resideat. Quod his verbis Ferrandus expressit num. xvii. *Vt nullus Episcopus, dimissa matrice, in diœcesi constituat.* (legendum consistat) Concil. Car-

thagin. tit. vi. Vbi cathedra principalis rectè matrix redditur. Vnde matrices cathedræ in Concilii Carthaginensis cap. *CXXIII.* apud Dionysium.

VI. Canon de infantibus baptizandis quoties non inveniuntur certissimi testes de illorum baptismo, nec ipsi idonei sunt propter ætatem de traditis sibi sacramentis respondere, à Leone primo probatus est, qui ejus in simili specie sententiam sequitur in epistola ad Rusticum Narbonensem. Sed mutilus est canon ille apud Dionysium; ubi omissa est ultima clausula, quam exhibet vetus, de consecrandis Ecclesiis quoties de earum consecratione dubitatur. Obiter autem monendus est lector magnum oriri beneficium ex tabulis parochialibus in quas baptismorum acta referuntur, unde non solum infantium ætas ad res civiles, sed etiam baptismi testatio probari potest: quibus tabulis si usa fuisset vetus Ecclesia, ut liberorum censitione in actis publicis olim utebatur Imperium, difficultatibus istis de baptismo infantium se exemisset.

VII. Cautum fuerat in Concilio Carthaginensi tertio canone *XL I.* ut quotannis ad Concilium universale Africae convenirent Episcopi, & per legatos redeuntes in provincias dies Paschæ ab Ecclesia

Carthaginensi denuntiaretur. Nunc duo
constituuntur. Primum, ut formatarum
subscriptione dies ille omnibus intime-
tur, id est, ut in formatis quæ clericis
peregrè proficiscentibus dantur, dies Pas-
chæ adnotetur; quòd si adhuc incertus
est dies anni illius, præcedens adjunga-
tur quo modo solet *Post consulatum* in pu-
blicis gestis ascribi, ut explicuit canon
vigésimus synodi Milevitaneæ in veteri
collectione, qui est centésimus sextus in
codice canonum Africanorum ex Conci-
lio Carthaginensi anni quadringentesimi
septimi. Secundum est, ut tempus fixum
& certum Concilii in decima die Kalen-
darum Septembrium constituatur. Quæ
dies Africanis conventibus apta esse po-
terat propter anni tempestatem à provin-
ciis Europæ diversam. *Dies verò Concilii
idem servetur qui in Hipponensi Concilio con-
stitutus est, id est, x. Kalendas Septembris.*
Vetus autem collector tempus illud im-
mutavit auctoritate sibi delegata, ut alibi
dixi. *Dies Concilii, inquit, undecimo Kalendas
Novembris servetur*, scilicet post exactas
ferias vindemiales, omissa mentione Con-
cilii Hipponensis, in quo scilicet dies de-
cima Kalendarum Septembrium consti-
tuebatur; à quo cum recederet, non erat
quòd illud Hipponense Concilium lau-

daret. Ceterum observare non pœnitet hic agi de generali & universali totius Africæ, de quo etiam canone decimo, non autem de provincialibus synodis, quæ à Primatibus sive Metropolitanis cogebantur: de quibus hic cavetur ut Primates, quando Concilium apud se congregant, diem hic præstitutum universali Concilio non impediunt. Ad istud exemplum decretum est de patriarchica synodo in canone xvii. octavæ synodi.

VIII. Canonem de intercessore dato Ecclesiæ Ferrandus ex titulo nono Concilii Carthaginensis laudat, id est, ex Concilio habito Vincentio & Flavito Consulibus, cui numerus ille respondet. Vacantibus Ecclesiis præficiébatur à Metropolitano Episcopus ad dissidia populi componenda, ne per varia studia in eligendo Episcopo in apertam seditionem erumperent. Dicitur fuit intercessor quia dissidentibus intercedebat, medium se præbebat & conciliatorem. Vnde *μεσίτης* dicitur ab interprete Græco. A Ferrando dicitur interventor num. xxii. *Vt nullus Episcopus cathedram cui datus fuerit interventor plusquam annum teneat, sed ipse eis Episcopum petat.* Concil. Carthagin. tit. ix. Dionysius quoque in lemmate canonis interventorem appellat. Sequenti seculo dicitur est visi-

rator à Gregorio Magno. Visitatoris usum & nomen retinere posteris, ut patet ex Hincmari epistolis à Sirmondo editis; qui ex more tunc recepto non antè visitatorem Episcopum Ecclesiæ vacanti præficiat quàm Regem consulisset, ut ex ejus arbitrio persona visitatoris penderet, nempe ut cleri & populi animos ad electionem Regi gratam inflecteret.

IX. Capita duo apud Dionysium, quorum alterum agit de conveniendo Cresconio Villaregiensi ut se sistat proximo universali Concilio Africano, & alterum de ordinando Episcopo in Ecclesia Hipponensium Diarrhytorum, omissa sunt à veteri, quia sunt specialia Africæ negotia.

X. Canon autem undecimus, quo statuitur ne Presbyteris aut Diaconis ob graviolem culpam à gradu remotis manus pœnitentiæ imponatur tamquam laicis, hic est suo loco positus in collectione veteri; quem Dionysius inter capita Carthaginensis sexti jam semel à se positum hic repetere noluit. Ratio verò hujus statuti petenta est ex Basilio cap. xxxii. qui ait duplici pœna affligendum non esse Presbyterum & Diaconum, tum depositione, tum laboribus pœnitentiæ publicæ.

XI. Undecimi canonis definitioni rectè conjungitur canon duodecimus, quo accusatis clericis annus conceditur ad diluendum crimen sibi impositum. Quoniam verò textus corruptus est tam in collectione veteri quàm in Dionysiana, emendandus à nobis erit postquam vulgatam lectionem proposuero. *Quoties, inquit, clericis convictis & confessis in aliquo crimine, vel propter eorum quorum verecundia parcitur, vel propter Ecclesie opprobrium, aut insolentem insultationem hereticorum atque gentilium, si forte causa sua adesse voluerint & innocentiam suam asserere, intra annum excommunicationis suae hoc faciant &c.* Quænam amabo consequentia est in his verbis, ut convictus & confessus innocentiam deinde suam asserat? Convictus & confessus pro judicato habetur juxta legum præscripta; est *ἀποκατακρίτος*, ut loquitur Paulus. Presbytero de se confessio non parcitur, ex canone nono Concilii Neocæsariensis: quia (ut inquit Valentina synodus habita anno c c c l x x i v.) *reus est vel veri confessione vel mendacio falsitatis.* Quare sine dubio legendum est; *Quoties clericis convictis nec confessis in aliquo crimine vel propter eorum verecundiam parcitur, vel propter Ecclesie opprobrium.* Mutandum enim illud, *quorum verecundia parcitur*, ne alioqui suspensa

fit oratio, & ne verbum desit à quo no-
mina dativi casus, *clericis convictis*, regan-
tur. Attamen vetus est mendum, ab ipso
etiam interprete Græco expressum, ne
dicam ab Ivone & Gratiano XI. q. III.

Rursus constitutum. ubi ancipites sunt glos-
satorum de mente canonis istius opinio-
nes. Sententia itaque canonis hæc est
quam exhibet Ferrandus num. CXXXVI.

*Vt accusatus clericus intra annum causam suam
agere debeat.* Concil. Carthag. tit. XIII. Or-
do antiquus judiciorum ecclesiasticorum
hinc desumi potest. Testes recipiebantur
adversus reum gravioris criminis. Eorum
testimonio convictus, communionem absti-
nebatur: qui deinde vel se purgabat, vel
confessione criminis facta, pœnitentiæ
beneficium petebat absque ulla temporis
præscriptione. Hic anni tempus post ex-
communicationem illi inflictam compu-
tandum clerico conceditur, ut se purget.
quo tempore elapso, non amplius audi-
tur. Inde factum ut decretis recentiori-
bus laici quoque excommunicati ad pur-
gationem vel ad petendam absolutionem
adigantur.

XII. In canone XIII. de alieno mo-
nacho non ordinando vox *repertum*, quam
vetus & Dionysius præferunt, & ex eis
Gratianus, cubat in mendo, & restituenda

*Vide Balsa-
mon. in can.
82. synodi
Carthag.*

*Dist. 56. Si
quis de alte-
rins.*

lectio ex interprete Græco: *Si quis de alienius monasterio receptum. ἐάν τις ἀπὸ ἀλλοτρίου μοναστηρίου ὑποδέξῃται τινα.*

XIII. Titulus xv i. apud Dionysium abest à veteri, rectè, quoniam huic speciei satis cautum erat duobus capitulis Concilii Carthaginensis tertii. Etenim canone x i i i. constitutum est ut Episcopi & clerici hæreticis, etiam si consanguinei sint, nihil per donationem aut testamentum conferant. Canone autem x l i x. Episcopi & clerici quod ex peculio Ecclesiæ acquirant, jubentur suis Ecclesiis conferre. De eo autem quod illis ex liberalitate alicujus vel ex successione cognationis obvenit, libera disponendi facultas relinquitur; dummodo ita se gerant ut eorum proposito congruit. Alioqui honore ecclesiastico indigni judicabuntur. Quam in pœnam incidissent sine dubio si hæreticis vel gentilibus consanguineis aliquid contulissent, quia id vetitum canone decimo tertio. ne de personis infamibus loquar. Ceterùm si extraneos heredes instituissent, dummodo Christianos, immunes erant à culpa. Canon autem x v i. hujus Concilii tacens de clericis, vetat ne heredes extraneos à consanguinitate sua Episcopus Ecclesiæ præferat, nedum consanguineos hæreticos aut paganos; addita

gravissima pœna, nempe anathematis post mortem. de qua tantopere disceptatum fuit in Quinta synodo. Additur quoque, quod huic pœnæ est consecrarium, ne nomen ejus inter Dei sacerdotes recitetur; scilicet in sacrificio, quando ex dyptichis sive libellis Ecclesiæ cujusque nomina defunctorum Episcoporum recitata, Deo commendabantur, ut patet ex actis Quintæ synodi. Vnde discimus hanc quoque consuetudinem in Ecclesia Africana perinde ac in ceteris universi orbis Christiani invaluisse.

XIV. Canones reliqui hujus Concilii quinti cum Dionysio conveniunt, adeo ut operam nostram non desiderent, præcipuè cum Notas in universos canones non edamus.

C A P V T X.

De Concilio Carthagenensi sexto.

I. **O**RDO veteris collectionis nos ducit ad Concilium Carthagenense sextum: quod aliud est apud Isidorum, aliud apud veterem collectorem. In illo quippe perturbata Conciliorum serie octavum seu Milevitanum dicitur; quod in collectione antiqua rectissimè sextum nuncupatur, depulsis ex eo gradu

sexto vulgato & septimo, quæ in veteri septimum & octavum vocantur. Sanè cum in eo quod dicitur sextum recitata fuerint priora Concilia, necesse est ut ea de quibus statim agemus, inserta fuerint illius Concilii actis, & numero sicut tempore Concilium sextum vulgò dictum anteverterint. Nos tamen recepta numerandi consuetudine usi perpetuò sextum Carthaginense vocamus quod eo nomine huc usque designatum fuit juxta collectionem Isidori depravatam in illis numeris; qui tamen hujus mutationis causam sibi visus est aliquam habere ex eo quòd synodum Milevitanam à Carthaginensibus secernebat.

II. Quod ad rem attinet, in collectione Dionysii exhibetur synodus Milevitanæ prima celebrata Arcadio & Honorio Augg. v. Conf. sexto Kalendas Septembris, id est, anno quadringentesimo secundo, in civitate Milevitana, confidente Aurelio Carthaginensi Episcopo in *Concilio universali*, ut habent acta. Differt hæc synodus ab altera ejusdem nominis, quæ habita fuit contra Pelagium Honorio VII. & Palladio Conf. anno cccxvi. sub Silvano Primate Numidiæ ab Episcopis ejus provinciæ; cujus epistola synodica extat inter epistolas sancti Au-

Augustin.
epist. 92.

gustini. Existimabat Baronius duo isthæc Milevitana Concilia in unum compacta à collectoribus, & canones de gratia in secundo editos, transcriptos esse in primum, & ceteris canonibus editis in primo adjunctos. Quod tamen dici non debet, cùm nullos canones de gratia ediderit secundum Milevitanum, licet Pelagij hæresim Episcopi proscripserint, contenti datis ad Innocentium literis, quæ extant apud Augustinum, sententiam suam significasse.

III. Fatendum est quidem in collectione veteri canones quosdam desumptos ex synodo Milevitana prima, compactos fuisse in unum corpus cum aliis canonibus depromptis ex duobus Conciliis Carthagenensibus celebratis anno quadringentesimo septimo & anno quadringentesimo decimo octavo. Quare huic compilationi sequens titulus præfigitur in veteri. *Concilium sextum Carthagenis Africae, & in Milevitana civitate habitum.* Quibus verbis satis significatur hoc corpus è variis Conciliis esse confarcinatum. Enimverò licet Milevitanum tempore sit potius, quoniam tamen Carthagenis nomen dignitate præcellit, & plures canones petiti sunt è duobus Conciliis Carthagenensibus, huic Carthagenensis nomen inditum est à veteri collectore, tum etiam ne pertur-

baretur ordo numerandi hæc Concilia sub nomine Carthaginensium, quamvis non taceatur in titulo nomen Milevitani.

IV. Ceterùm quoniam ratio fidei ceteris articulis præfulgere debet, vetus collector Concilium istud auspicatus est ab octo canonibus de gratia Dei editis adversus Pelagium, quos ex universali Concilio Carthaginensi celebrato anno quadringentesimo decimo octavo, cujus acta sunt apud Dionysium, transcripsit, & in capite ceterorum canonum posuit. Sanè partem præfationis Milevitano primo præfixæ usurpavit; & ut materias connecteret, de suo hæc ultima verba addidit aut ex præfatione Carthaginensi illi præfixa, qua caremus: *Ideoque pariter quedam de causis fidei, unde nunc questio Pelagianorum imminet, in hoc cœtu sanctissimo primitus tractentur, deinde subsequantur & aliqua que disciplinæ ecclesiasticæ necessaria existunt.*

V. Præterea ut Carthaginensibus Conciliis potiolem locum daret, post octo canones de gratia subjunxit canones petitos ex altero Carthaginensi anni cccc. vii. quorum primus est apud Dionysium, de Concilio universali Africæ, ne fiat quotannis, sed quando exegerit causa communis; qui est in hoc nostro notus. Deprompti sunt ex eodem Concilio

anni ccccvii. canones x. xi. xii. & xvi. qui proprius est Africæ apud Dionysium. *Placuit præterea ut executores in omnibus desideriis quæ habet Ecclesia quinque postulentur, qui in diversis provinciis impertiantur.* Agit de publicis executoribus postulandis à Principe, qui rebus Ecclesiæ immineant. Vetus autem, non designato numero, sic generaliter expressit: *Placuit præterea ut executores in omnibus justis desideriis impertiantur.* addita quoque per modestiam voce *justis*, quæ patribus Africanis exciderat.

Decimus septimus indidem quoque est desumptus, quo cavetur ne dimissus vel dimissa, etiam ob adulterium, alteri conjugantur. Qua definitione tandem sopita est antiqua illa quæstio in Arelatensi primo & apud Græcos indecisa.

Decimus octavus est haustus ex eodem Carthaginensi, verbis quæ in authentico sunt Africæ propria ad constitutionem generalem accommodatis. *Quicumque non communicans in Africa, in transmarinis ad communionem obrepserit, jacturam clericatus accipiat.* Ita Dionysius. Vetus autem sic habet. *Quicumque non communicans in provincia propria, & in aliis provinciis vel transmarinis partibus ad communicandum obrepserit, jacturam communionis vel clericatus accipiat.*

Petita quoque sunt ab eodem Concilio capitula XIX. & XX. ubi constituitur ne quis pergat in comitatum Principis sine formata, verbis accommodatis in veteri ad usum communem, quæ in authentico de formata missa ad Romanam Episcopum loquuntur. Omissa verò sunt alia illius Concilii capita à collectore veteri, quoniam propria erant Africæ.

VI. Ex Milevitano Concilio desumpta sunt capitula XIII. XIV. XV. quæ agunt de Episcoporum ordine inter se, de literis dandis ab ordinatoribus cum die & Consule, & ne quis ad aliam Ecclesiam trahatur quicumque in sua vel semel legerit. Reliqua capita, de archivo Numidiæ, de Quodvultdeo & Maximiano, ideo sunt ommissa à veteri quia sunt specialia negotia Africæ.

VII. Ex Concilio Carthaginensi anni ccccxviii. petiti sunt canones XXI. XXII. XXIV. XXV. XXVI. XXVII. Reliquos omisit vetus, quia de Donatistis Episcopis conversis & de partitione dioceseon inter eos & catholicos Episcopos cum agant, ad Africam solam pertinent. Sanè canon vigesimus tertius, qui est de converso ab hæresi ad unitatem catholicam & susceptam apud hæreticos pœnitentiam gerente, ut arbitrio Episcopi catholici

tempus pœnitentiæ vel reconciliationis ei decernatur, nescio quam ob causam omis- sus sit à Dionysio; quem tamen vetus ex- hibet, & series rerum docet ad hoc Conci- lium pertinere, ubi de conversione Do- natistarum copiosè tractatur. Ex Ferran- do, qui meminit hujus canonis, colligitur in authentico actum de Donatista con- verso, licèt vetus ad omnes hæreticos ge- neraliter definitionem more suo transtu- lerit. Ferrandus num. l. *Vt Episcopi judi- cio Donatistæ, qui apud suos acta pœnitentiæ convertitur, tempus pœnitentiæ vel reconcilia- tionis decernatur. Concilium Carthagin. tit. ii.*

Ceterùm acta Conciliorum habitorum annis cccciij. cccciij. & ccccv. quæ de conveniendis Donatistis agunt & de legationibus ad Principes, prudenter vetus collector dissimulavit, quoniam suo instituto non serviebant.

CAPVT XI.

De reliquis Conciliis Africanis.

I. **A**GMEN Conciliorum Carthagi- nensium claudet illud quod vo- cant septimum, cùm de sexto & octavo superiùs egerimus. De septimo contro- vertitur an sit idem Concilium cum sexto.

Non differre putant Binius & Iustellus, quoniam sextum habitum est post consulationem Honorii XII. & Theodosii VIII. octavo Kalendas Iunias Carthagine, septimum verò eodem loco & quinque postilla diebus, nempe III. Kalendas Iunias. Non solùm autem locus & tempus conveniunt, sed etiam numerus Episcoporum ducentorum decem & septem qui sedisse in Concilio sexto dicuntur in præfatione Concilii, & huic septimo eodem numero subscripsisse testatur collectio Dionysii. Attamen vetus collector adnotat hoc Concilium à triginta octo Episcopis celebratum, corrupto calculo. Legendum enim, XXI. III.

II. Antequam hunc nodum dissolvam, observandum est à Ferrando canones huic septimo Concilio tributos laudari tamquam è Concilio à reliquis Carthagenensibus diverso, ut patet ex numerorum serie quam sequitur, similem computationi quæ est in veteri collectione, cujus fides ex eo probanda est quòd in Concilio isto distinguendo in sexto adfipulatore habet Ferrandum Diaconum. Ille verò canones istos citat num. LXXIII. CXC. CXCVI. & CXCVII. Ratio verò hujus discriminis patet ex actis Concilii septimi, quæ docent plerosque Episcopos

ex illis CCXVII. qui convenerant, conquestos fuisse ceterorum quæ agenda supererant moras se sustinere non posse. Quare ut illis redeundi in Ecclesias com-
 meatus facilius esset & se ad iter accin-
 gendum parare possent, ab universali
 Concilio delecti sunt iudices numero
 XXIII. qui reliqua peragerent, scilicet præ-
 ter Aurelium Carthaginensem & Fausti-
 num Episcopum Potentinum Legatum Ec-
 clesie Romanæ, decem Episcopi legati
 provincie proconsularis, tres legati Numi-
 diae, tres legati provincie Byzacenæ, tres
 legati Mauritanie Sitifensis, tres legati
 Mauritanie Cæsariensis. Vnà cum iudici-
 bus delectis confedit Aurelius, & canones
 quinque promulgavit. Quare non imme-
 ritò Concilium diversum dici potest quod
 nova statuta minore iudicum numero de-
 cernit. His capitulis constitutis subscrip-
 sere qui ea ediderant. Die sequenti, id est,
 secundo Kalendas Iunias, iidem electi iudi-
 ces epistolam ad Bonifacium Papam dic-
 tarunt, quæ clausit acta Concilii sexti, &
 posita est post canones huius septimi con-
 ventus. His gestis in unum compactis &
 epistolæ ad Bonifacium die illo, nempe
 secundo Kalendas Iunias, subscripsere,
 non solum Aurelius & provinciarum le-
 gati, sed etiam Episcopi omnes usque ad

superiorem numerum cccxvii. antequam Carthagine discederent ; non autem in suis quique Ecclesiis , ut putabat Baronius.

III. Quæ dixi hausta sunt ex interlocutione Aurelii apud Dionysium : qui post decreta quinque illa capitula à se & à legatis provinciarum , ait sibi placere rerum omnium conclusionem facere , id verò ita fieri posse si primùm quæ die illa tractata fuerant , id est , capitula quinque , gestis inserantur. quæ est sententia horum verborum : *Universi tituli designati & digesti hujus diei tractatum Ecclesiæ gesta suscipiant.* Titulus ille generalis qui disceptandus in hoc cœtu propositus fuerat , respicit personas quæ ad clericorum accusationem admitti non possent. Hujus quæstionis decisio digesta est per capita quædam , ita ut primo excommunicati non admittantur , secundo servi , liberti , hæretici , pagani , Iudæi , & infames , tertio ut qui unum crimen non probaverit , ad cetera non admittatur , quarto qui ad testimonium admittendi non sint ; quibus subjungitur de Episcopo qui excommunicat eum quem sibi soli crimen dicit esse confessum. Hæc omnia per capita digesta , ad explicandum titulum sive argumentum propositum , gestis illius diei inserenda in-

terloquitur Aurelius. Subjungit : *Quæ*
verò adhuc expressa non sunt, die sequenti per
fratres nostros Faustinum Episcopum, Philip-
pum & Asellum Presbyteros, venerabili fra-
tri & coëpiscopo nostro Bonifacio rescribemus.
Et subscripserunt. Aurelius &c. Die itaque
 sequenti iudices illi dilecti de rescribendo
 ad Bonifacium acturi erant. Interim sub-
 scribunt huic definitioni, scilicet iidem illi
 qui de ea tractaverunt. Deinceps, quia
 perventum erat ad finem totius discepta-
 tionis & gestorum in controversia cum
 Faustino, ceteri quoque Episcopi usque
 ad numerum c c x v i i. actis subscripsere
 & ipsi quoque epistolæ ad Bonifacium
 datæ: quæ universis Episcopis præsentibus
 relecta est.

CAPVT XII.

De canonibus adversus Pelagium.

N V N C operæ pretium est canonum
 de gratia latorum adversus Pela-
 gium occasionem & definitionum ratio-
 nes paucis recensere, remissa ad Theo-
 logos uberiori harum rerum tractatione.

I. Primo capitulo de statu & conditio-
 ne naturæ Adami ante illius lapsum de-
 cernitur adversus Pelagianos, qui dice-

Augustin.
lib. de pec-
cat. mer.
c. 2.

bant Adamum sic creatum ut etiam sine peccati merito moreretur, teste Augustino. Cur autem isthæc asserent, causa in promptu est, ne pœnam aliquam in posteros ex primi parentis peccato traduci faterentur. Hoc dogma cùm objectum esset Pelagio ex Cælestii scriptis in synodo Diospolitana, nempe *Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset, quoniam peccatum Adæ ipsum solum læserit & non genus humanum*, hæc (inquit Augustinus libro de gestis Pelagii cap. x i.) *judicio illo ecclesiastico, anathematizante Pelagio, & Episcopis interloquentibus, constat esse damnata.* A qua tamen perversa sententia non discessere Pelagiani, ut passim docet Augustinus, tum libro primo imperfecti operis contra Julianum cap. l x v i. Quare necessaria fuit Concilii hujus Carthaginensis constitutio; quam secuta est Tridentina synodus. Dogmatis hujus auctoritas ex sacris libris petenda est, in quibus disertè traditur mortem humano generi pœnæ loco inflictam esse propter peccatum primi hominis, in epistola ad Romanos cap. v. & v i i i. in libro sapientiæ cap. i. & ii. Quare non immeritò caput istud intra fidei regulam reponitur ab Augustino lib. x i i i. de civit. cap. x v. *Vnde constat inter Chri*

ianos veraciter catholicam tenentes fidem, etiam ipsam nobis corporis mortem, non lege naturæ, quia nullam mortem homini Deus fecit, sed merito inflictam esse peccati; quoniam peccatum vindicans Deus dixit homini in quo tunc omnes eramus: Terra es, & in terram ibis. Mediæ igitur conditionis Adamus erat inter immortalitatem & mortalitatem, amborum capax; ut eleganter observat vetus auctor Theophilus Antiochenus ad Antolycum; ita tamen ut natura mortalis esset, quippe qui pabulo egeret quod illi Deus ex omnibus fructibus concesserat præter vetitum; sed gratia & beneficio Dei futurus immortalis ex pastu ligni vitæ, ut docet Augustinus lib. XII. de civit. cap. XX.

II. Secundo capitulo damnatur aliud Pelagianorum dogma quod primo consequens erat, scilicet nullum reatum ex Adami proprio peccato ad ejus posteros origine transire, integram proinde ac nulli sceleri nullique pœnæ obnoxiam esse parvulorum recentium ab uteris matrum naturam. Peccatum itaque originale tollebat. Hoc inter capita de quibus interrogatus fuerat Cælestius in synodo Carthaginensi anno CCCXII. primum fuit, ut testatur Augustinus lib. I. de peccat. orig. cap. II. III. & IV. *Et Cælestius*

quidem, inquit, in hoc fuit errore liberior ut neque in episcopali iudicio damnare voluerit eos qui dicunt quòd peccatum Adæ ipsum solum læserit, & non genus humanum, & quòd infantes qui nascuntur, in eo statu sunt in quo Adam fuit ante prævaricationem. Ideo traducem peccati negabat, idque se Roma dicentem asserere audisse Ruffinum, teste eodem Augustino. Quod objectum est quoque Pelagio in Diospolitana synodo. Fatebatur quidem, ut scripturæ testimoniis satisfacere aliquo pacto videretur, solo Adamum exemplo nocuisse, quo posteros traheret ad imitandum, sed nec reatum neque pœnam peccati ad posteritatem transmissum.

III. Opponebatur illis grave argumentum petatum ex baptismo parvulorum. Eum quidem illi admittebant, sed in hoc tantum ut baptizati in filios Dei adoptarentur & consequi possent regnum cœlorum, non autem ut ab originalis peccati vinculo solverentur; à quo cum liberos dicerent, vitam illis beatam & æternam promittebant, quamvis extra regnum Dei, ad quod per solum regenerationis lavacrum admitti posse dicebant; ut copiosè scribit Augustinus hæresi LXXXVIII. lib. I. de peccat. mer. & rem. cap. XXIX. epist. LXXXIX. &

alibi. Non erat istud solius Pelagii commentum, quod illi commune fuit cum aliis qui ætate illa peccatum ex traduce negabant, idèoque baptismum in parvulis ad alium finem quàm remissionis peccatorum trahebant. Inter quos Ruffinus Palæstinus in libro de fide, nuper editus à Sirmondo: qui alius est à Ruffino Hieronymi adversario. Ruffini Palæstini hæc sunt verba: *Baptisma igitur infantes non propter peccata percipiunt, sed ut spiritalem procreationem habentes, quasi per baptismum in Christo creentur, & ipsius regni cælestis participes fiant.*

IV. Quare Cælestius in Carthaginensi synodo anno ccccxi. & in libello Romæ oblato dixit infantes egere baptismo. Hoc tamen admissio profligata est omnino nefaria Pelagii sententia de peccato originali. Etenim baptismus administratur in remissionem peccatorum, ut docent scripturæ & fidei regula, in qua universa Ecclesia unum baptismum confiteatur in remissionem peccatorum. Ergo ipsi quoque infantes tinguntur ut peccata illis remittantur, non sanè propria, sed vetus illud & originale peccatum. A quo nodo his verbis Cælestius expediebat sese in libello oblato Romæ apud Augustinum libro de pecc. orig. cap. v. *Infantes debere*

baptizari in remissionem peccatorum secundum regulam unversalis Ecclesiae & secundum evangelii sententiam confitemur, quia Dominus statuit regnum caelorum non nisi baptizatis posse conferri; quod quia vires naturae non habent, conferri necesse est per gratiae libertatem. Mox addit: In remissionem autem peccatorum baptizandos infantes non ideo diximus ut peccatum ex traduce firmare videamur. quod longe à catholico sensu alienum est &c. Et illud ergo confiteri congruum, ne diversa baptismatis genera facere videamur. Et hoc praemunire necessarium est, ne per mysterii occasionem ad creatoris injuriam malum antè quàm fiat ab homine tradidatur homini per naturam. Oppressum ferè rationis hujus pondere se fatetur qui tam molliter respondet. Necesse est, inquit, ut dicamus baptismum parvulis conferri in remissionem peccatorum. Alioqui duo genera baptismorum admittenda essent, alterum in adultis, quod in remissionem peccatorum datur, alterum in parvulis absque remissione. quod esset absurdum. Itaque dicit confitendum baptizari infantes in remissionem peccatorum. Quod sic intelligere eum oportebat juxta suae sectae regulam, quoniam idoneus est baptismus ad ea delenda, quando inciderint in futurum; sed nihil aliud in parvulis agi tunc vi lavacri quàm ut Deo consecrentur,

adoptentur in filios, & regnum cœlorum adipisci possint. Addebant quoque, ut bene nati meliores fierent, apud Prosperum initio libri *De ingratis*.

V. Cavillationem illam elidit robustè Augustinus, & synodus ipsa Carthaginensis hoc capitulo secundo. Etenim si parvuli nihil ex Adam trahunt originalis peccati quod lavacro regenerationis expietur, inde fit consequens ut in eis *forma baptismatis in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur*. Quæ verba videntur prima fronte innuere ampliorem fuisse baptismi formulam quàm sit illa qua hodie utitur Ecclesia Romana, *Baptizo te in nomine patris & filii & spiritus sancti*, addita scilicet isthac clausula, *in remissionem peccatorum*. Alioqui mancum & elumbe videtur synodi argumentum. Sed observandum est formam baptismatis non accipi ea significatione quæ in scholis huic nomini tribuitur, quando de materia & forma baptismi disputant. Sumitur hic pro ritu, ordine, & forma baptismi in Ecclesia universali exerceri solita, ubi suus est locus interrogationi quæ à cathecumenis mox tingendis fidei Christianæ professio exigitur, & inter cetera capita, remissionis peccatorum per baptismum consequendæ. Hoc fidei compendium vocatur re-

gula fidei ab Irenæo, Tertulliano, Augu-
tino, & aliis veteribus. Hæc est quam re-
gulam universalis Ecclesiæ vocabat Cæ-
lestius in loco superius prolato. Symbo-
lum quoque fidei dicitur ab Hieronymo
hac de re loquente libro tertio adversus
Pelagianos. *Hoc unum dicam, inquit, ut
tandem finiatur oratio, aut novum vos debere
symbolum tradere, ut post patrem & filium &
spiritum sanctum baptizetis infantes in regnum
cælorum, aut si unum & in parvulis & in mag-
nis habetis baptisma, etiam infantes in re-
missionem peccatorum baptizandos in similitu-
dinem prævaricationis Adam.* Potest quoque
Hieronymus explicari de symbolo seu fi-
dei libello à patribus in synodo Constans-
tinopolitana secunda edito, ubi confiten-
tur disertè baptisma dari in remissionem
peccatorum: quem libellum cùm syno-
dus œcumenica anno cccclxxxi. con-
stituisse, anno sequenti iterum coacta
Constantinopoli, per synodicam episto-
lam ad Damasum Papam transmisit. Qua-
re regulam fidei à synodo Nicæna & Con-
stantinopolitana explicatam sequi se pro-
fidentur Legati apostolici in Concilio
Calcedonensi. Attamen usus symboli illius
recitandi in mysteriis statim non obtinuit,
qui primùm inductus est occidente à Con-
cilio Toletano tertio sub Recaredo Rege.

At. 4.

VI. Ceterum Hieronymi argumentum simile est illi quod usurpant patres Africani, qui præterea praxim Ecclesiæ de tingendis infantibus in remissionem peccatorum confirmant Apostoli testimonio, qui ait in Adamo omnes peccasse. quem locum de peccato originis Ecclesiam catholicam ubique diffusam semper intellexisse dicunt. Mox definitionem his verbis concludunt: *Propter enim hanc regulam fidei etiam parvuli, qui nihil peccatorum in se ipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur ut in eis regeneratione mundetur quod generatione traxerunt.*

CAPVT XIII.

De Pelagii dogmatibus & arcanis.

I. ANTEQUAM ad sequentia capitula accedamus, quæ agunt de vi & necessitate gratiæ, penetrare oportet in Pelagii arcana, qui subdolis & versutis artibus doctrinam suam occulebat; ut qui gratiam Christi evertere conabatur, eam tamen videretur astruere, ne catholicorum hominum conviciis pateret. Doccebat itaque liberum hominis arbitrium, quod ex Adami peccato nullum vitium

contraxerat, innatis viribus ex solo suæ conditionis præsidio posse bonum amplecti, malum vitare, & assequi regnum cælorum, & ubi in utraque parte libera essent studia voluntatis, non facultatem his qui mali sunt ad bonum deesse, sed studium, ut loquitur Prosper de illius hæresi agens in libro de libero arbitrio ad Ruffinum. Hanc ergo liberi arbitrii facultatem, gratiam vocabat, quæ nullis præcedentibus meritis, beneficio Dei, hominibus erat concessa, teste Augustino pluribus in locis. Legis quoque & Prophetarum doctrinam alteram gratiam docebat Dei beneficio hominibus concessam, ut intelligerent quid sequi deberent, quid fugere, objectis suppliciorum terroribus & gloriæ magnitudine & piorum hominum exemplis. Gratia legem in adiutorium misit, ut rationis lumen, quod pravitatis exempla hebetabant, & consuetudo vitiorum multimodis eruditionibus excitaret atque invitatu suo foveret, inquit Iulianus Pelagianus.

II. Addebat tamen Pelagius, post adventum Christi neminem ad salutem pervenire posse nisi per fidem in Christum, per quam fidelis remissionem peccatorum sive justificationem consequeretur. quam gratiam per singula momenta &

*August. lib.
de hæres. &
epist. 105.*

per singulos actus necessariam dicebat; quæ evangelii doctrina & Christi ipsius exemplo incipiebat & fovebatur. Sed caliditatem hominis detegit Augustinus, post relata Pelagii verba, in libro de gratia Christi cap. I I. Docet enim eum significasse, *ut semper in memoria retinentes & reminiscentes dimissa nobis esse peccata, non peccemus ulterius, adjuti non aliqua subministratone virtutis, sed viribus propriæ voluntatis, quid sibi remissione peccatorum præstitum fuerit recordantes.* Idem libro de gratia & libero arbitrio cap. XIIII. *Dicunt etiam gratiam Dei quæ data est per fidem Iesu Christi, quæ neque est lex neque natura, ad hoc tantum valere ut peccata præterita dimittantur, non ut futura vitentur, vel repugnantia superentur.* Idem libro III. contra Iulianum cap. XXIII. *Verum tu à vestro dogmate non recedis, inquit, quo putatis gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum sic in sola peccatorum remissione versari ut non adjuvet ad vitanda peccata & desideria vincenda carnalia, diffundendo caritatem in cordibus nostris.* Hic Pelagii error damnatur tertio capitulo synodi Carthaginensis. *Item placuit ut quicumque dixerit gratiam Dei qua justificatur homo per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere quæ jam commissa sunt, non etiam ad ad-*

jutorium ut non committantur, anathema sit.

III. Porrò veræ gratiæ remissionis per fidem in Christum multum detrahebat, qui ab ea auxilium non committendi peccata tollebat, ut dictum est. Præterea docebat fidem in Christum, voluntate per evangelii prædicationem excitata, viribus naturæ elicitam provocare quidem Dei misericordiam ut peccata hactenus admitta gratis condonet, ceterum recordatione illius remissionis semel adeptæ voluntatem hominis opera legis studiosè exercentem posse restituere se à lapsu & perfectam justitiam colere. Remissionem autem illam in sola peccatorum relaxatione constituebat & favore Dei externo, non in caritate in cordibus diffusa, ut docuit Augustinus; qui rectè adversùs Pelagium disputat, si fides naturæ viribus acquiratur, ipsaque fides remissionem impetret, hanc non omnino citra ulla merita dari, ut tradebat Pelagius victus Apostoli auctoritate docentis hominem justificari gratis. Vnde sequebatur primum illud Pelagii dogma de fide naturæ viribus adepta, esse falsum. Ut autem hoc gratiæ genus meliùs aperiatur, sciendum est duplicem ab eis gratiam constitutam, alteram quæ extrinsecus oblata menti, voluntatem illiciat, quæ libero

arbitrio sit veluti magistra, seque per co-
hortationes, per legem, per doctrinam,
per creaturam, per contemplationem,
per miracula, per terrores extrinsecus ju-
dicio ejus ostendat; quò unuquisque se-
cundum voluntatis suæ motum, si quæsie-
rit, inveniatur, si petierit, accipiat, si pul-
saverit, inveniatur: quia scilicet gratiæ ip-
sius vocatio hoc primum circa nos agat
ut nostræ facultatis arbitrium admoneat,
nec aliud sit gratia quàm lex, quàm pro-
pheta, quàm doctor, ut loquitur Prosper
ad Ruffinum. Quæ quidem auxilia à Deo
conferri dubium non est. Sed quæ se-
quuntur, damnabuntur in doctrina Pela-
gii, nempe *ut qui sic edocti voluerint cre-
dant, & qui crediderint, justificationem meri-
to fidei & bonæ voluntatis acquirant*, ut lo-
quitur idem Prosper. Hanc gratiam justi-
ficationis per fidem in Christum in bap-
tismo conferri aiebant; de qua Iulianus
apud Augustinum libro primo operis im-
perfecti: *Hæc ergo gratia, quæ in baptis-
mate non solum peccata condonat, sed cum hoc
indulgentiæ beneficio & provehit & adoptat
& consecrat, hæc inquam gratia meritum
mutat reorum, non liberum condit arbitrium.*

IV. Præter gratiam remissionis, aliam
quoque Pelagius admittebat qua Deus
interiore mentis illustratione cordis ocu-

los aperit, ut sciat homo quid fugiendum, quid amplectendum, sed qua nihil in voluntate efficit ut homo agere valeat. quam gratiam his verbis exponit apud Augustinum libro primo de gratia Christi cap. VII. *Adjuvat enim nos Deus per doctrinam & revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit, dum nobis, ne presentibus occupemur, futura demonstrat, dum diaboli pandit insidias, dum nos multiformi & ineffabili dono caelestis gratiae illuminat. Qui haec dicit, gratiam tibi videtur negare? An & liberum hominis arbitrium & gratiam Dei confitetur?* Et capite decimo eandem gratiam à Pelagio commendari dicit qua Deus futurae gloriae magnitudine & praemiorum pollicitatione succendit, dum revelatione sapientiae in desiderium Dei stupentem suscitatur voluntatem, dum nobis suadet omne quod bonum est. Quare gratiam profitebantur quae mentem illuminaret, non quae dilectionem inspiraret voluntati. Hunc errorem dispunxit synodus Carthaginensis capitulo quarto: *Cum enim dicat Apostolus, scientia inflat, caritas vero, aedificat, valde impium est ut credamus ad eam quae inflat nos habere gratiam Christi, ad eam quae aedificat non habere; cum sit utrumque domum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus.*

V. Deinde

V. Deinde Pelagius tum gratiæ illi suæ, id est, illuminationi mentis, tum etiam gratiæ justificationis, id solum tribuebat ut juvaret ad facilius operandum, ita ut absque gratia difficilius, implere tamen posset homo divina mandata. Hæc sunt Pelagii verba apud Augustinum libro primo de gratia cap. VII. Deum ait *illis quibus imperavit etiam gratiæ suæ auxilium subministrare, ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, facilius possint implere per gratiam.* Quem impii hominis errorem synodus Carthaginensis damnavit anathemate capitulo quinto, ubi docet Pelagium ista intellexisse etiam de illa quam docebat justificationis & remissionis gratia. quæ sanè illius etiam opinione munificentior erit quàm mentis illuminationes quæ extrinsecus adveniebant.

VI. Possent mirari aliquis cur in capitulo tertio damnetur opinio Pelagii docentis gratiam justificationis ad peccatorum remissionem valere quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium ut non committantur, contraria autem opinio hoc capitulo illi tribui videatur ut gratia isthæc conferat ad facilius operandum. Imò verò docebat Pelagius disertè gratiam juvare ad resistendum diabolo. quod

idem est ac si diceret, ad peccata non committenda. Hæc sunt illius verba apud Augustinum libro primo de gratia cap. XL. *Subditi simus Deo, ejusque faciendo voluntatem, divinam mereamur gratiam, ut facilius nequam spiritui spiritus sancti auxilio resistamus.* Ad quæ isthæc adnotat Augustinus: *In quibus ejus verbis certè manifestum est ita eum velle nos adjuvari gratia spiritus sancti, non quia sine illo etiam per solam naturæ possibilitatem non possimus resistere tentatori, sed ut faciliùs resistamus.*

VII. Dicendum est Pelagium initio detraxisse gratiæ remissionis vires resistendi peccatis, deinde verò catholicorum querelis exagitatum, ut invidiam tam novi & perniciosi dogmatis amoliretur, hoc verbo negotium temperasse, dari gratiam ut faciliùs operetur homo & tentationi resistat. Ceterùm qui sub ea voce latebat dolum synodus detegit, nempe significari sine isto auxilio voluntatem bonum agere posse. Quod damnat Concilium, eaque damnatio coincidit cum ea quæ inserenda est capiti tertio, qua docemur gratiam justificationis dari in adjutorium, non tantùm ut faciliùs vitemus peccata, sed absolutè ut vitemus, quoniam absque subsidio gratiæ non potest liberum arbitrium resistere tentatori nec concupiscen-

tia libidinibus. Quare tertio capitulo gratia necessitas docetur ad agendum; isto verò Pelagii astutia detegitur & damnatur, qui auxilium illius admittebat ad facilius agendum.

VIII. Restat ultimum Pelagianæ hæreseos dogma, quod tribus capitulis synodi confoditur, nempe sanctos & justos esse sine peccato. Sanè Hieronymus in epistola ad Ctesiphontem docet Pelagium initio dixisse posse hominem sine peccato esse si velit, quod ille cùm principio ita sentiret & palam profiteretur, quosdam fuisse & etiamnum esse perfectos qui peccato prorsus carerent, cùm ea res invidiam illi crearet, eò confugit ut posse, si vellet, hominem sine peccato esse diceret, non tamen aut esse aut fuisse quemquam ejusmodi posse in natura; velle in arbitrio, esse in effectui locabat; & *possibilitatis acceptæ confessione laudari Deum, qui hoc posse largitus est, nec esse ibi ullam laudandi hominis occasionem ubi solius Dei causa tractatur. Non enim de velle aut esse, sed tantummodo de eo quod potest esse differi; ut loquitur Pelagius apud Augustinum lib. I. de gratia cap. IV.*

IX. Ceterùm cùm versutus iste arcana doctrinæ suæ per vafritiem publicè diffusimulata discipulos suos clanculùm doce-

ret, ut testatur Hieronymus, necesse est ut impeccantiæ istius dogma suorum auri- bus infusurrarit. Alioqui, nisi hoc foret, & nisi jam fœdus error vulgò ab hæreticis spargeretur, frustra laborassent Africani patres in damnatione eorum qui dicerent sanctos & justos esse absque peccato. Quod falsum esse probant capitulo sexto, testimonio Ioannis in epistola prima: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* Idem conficiunt capitulis septimo & octavo, testimoniis Iacobi Apostoli, Salomonis, & Danielis adductis, & ipsis quoque orationis dominicæ verbis graviter expensis. Sanè Augustinus hunc Pelagianis errorem tribuit libro quarto contra duas epistolas Pelagianorum cap. iv. *Dicunt sanctos in hac vita non habuisse peccatum, & sic evacuatur oratio quam sanctis tradidit qui non habebat peccatum & per quem sanctis orationibus dimittitur omne peccatum.*

X. Alius erat ejusdem Pelagii error, cum diceret posse hominem esse absque peccato, si velit. Attamen, ut animadvertit Augustinus, non ex eo præcisè condemnata est Pelagiana hæresis quòd hominem sine peccato posse esse defenderet.

August. lib.
1. de peccat.
mer. c. 6.

Nam qui dicunt esse posse in hac vita hominem sine peccato, inquit, non est eis continen-

incauta temeritate obsistendum. Si enim esse posse negaverimus, & hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti vel misericordiae, qui hoc adjuvando efficit, derogabimus. Itaque posse esse confitetur sine peccato per Dei gratiam & liberum arbitrium; tametsi non esse confiteatur, eò quòd scriptura neminem sine peccato esse testetur. Quamquam Hieronymus libro primo contra Pelagianos, ex eo quòd nemo unquam sine peccato fuit, ne posse quidem esse quemquam arbitratur, quod de ordinaria potentia intelligendum est. Itaque Pelagiana hæresis in eo consistit, tum quòd clanculùm docebat sanctos & justos esse quosdam eo sanctitatis gradu ut sine peccato sint, tum etiam quòd ita posse perveniri ad illum statum aiebat viribus liberi arbitrii ut minimè esset necessaria gratia Christi. Quamquam subdolè addebat id non contingere absque Dei gratia. Sed qualem intelligeret gratiam patet ex antecedentibus.

XI. Ex iis quæ differuimus manifestum fit damnatum à synodo fuisse quod in Pelagii commentis hæresim olebat, prætermisiss aliis capitibus quæ non abhorrebant à sana doctrina; quale est de liberi arbitrii definitione, de auxiliis vo-

Augustin.
ibid. c. 7.

luntatis. Certum quidem est Pelagium sanam integramque putasse naturam hominis nulla originali labe infectam & debilitatam, quæ in potestate haberet tam bonum velle quàm malum, nec præfidiis gratiæ egeret ut agere rectè posset. Libertatem arbitrii dicebat Iulianus Pelagianus, teste Augustino libro primo contra Iulianum operis imperfecti, in admit- tendi peccati & abstinendi à peccato possibili- tate consistere & in quadam indiffer- entia ad plura. Hoc nullibi refellit Au- gustinus. Sed *liberum in hominibus esse ar- bitrium utrique dicimus*, inquit. *Non hinc effit Cælestiani & Pelagiani.* Quid autem in doc- trina Pelagiana de libero arbitrio repre- hendendum esset addit: *Sed si quis ad col- lendum rectè Deum sine ipsius adjutorio dicit esse in hominibus liberum arbitrium, & quis- quis ita dicit Deum nascentium conditorem ut parvulorum neget à potestate diaboli redemp- torem, ipse Cælestianus & Pelagianus vocatur.* Quare non audiendi sunt recentiores quidam, qui proprietatem & naturam li- beri arbitrii qualem Pelagiani definie- bant, scilicet in illo indifferenti statu, inter hæretica decreta non satis bona fi- de percensent contra veterum mentem, Hieronymi, Augustini, & synodi Car- thaginensis, qui litem nullam ea de re

Augustin.
lib. 2. de
nupt. c. 3.

Pelagianis moverunt, quos auctores hujus doctrinæ scirent non esse, sed illos eam ex communi Ecclesiæ sensu hausisse.

XII. Legis magisterium atque doctrinam prophetarum, evangelii predicationem, exemplum Christi, gratiam justificationis, quæ peccata condonat in baptismo, adoptat & consecrat, adjumenta & beneficia tum extrinsecus advenientia, tum interiores mentis illuminationes à spiritu sancto profectas docebat & admittebat Pelagius. Sed ea omnia rectè instituendæ vitæ auxilia non damnavit Concilium Carthaginense, quoniam à regula catholicæ fidei non erant aliena. Præclarè autem dixit Cyrillus Alexandrinus in commonitorio: *Non omnia quæ dicunt hæretici fugere ac detrectare oportet. Multa enim asserunt ex iis quæ & nos ipsi profitemur. Quippe, ut observat Gregorius Papa, habent hoc hæretici proprium ut malis bona permisceant, quatenus facile sensui audientis illudant.*

Gregor. lib.
5. Moral.
c. 10.

XIII. Quæcunque autem perversa & à veritate fidei Christianæ abhorrentia docebant Pelagius & ejus sectatores, anathemate confixa sunt à patribus Africanis. Mortem inflictam Adamo in peccati pœnam, traductam in ejus posteros originalis peccati labem negabant. Gratia

necessitatem in adiutorium voluntatis, ut peccata vitare possit & mandata divina implere, non fatebantur. Sanctos esse sine peccato, adversantibus scripturis, tectè & subdolè secreti sui consciis tradebant. Hæc sunt falsa & hæretica dogmata ex quibus præcipuè conflatum erat sectæ illius corpus, quæ damnata sunt à patribus Africanis.

XIV. De vita æterna & regno cælorum quod docuit, gratiam esse, nec crimini vertit Augustinus neque synodus Carthaginensis, nisi quatenus eam comparari per sanctitatem docuit, quæ post adeptam gratuitò justificationem per fidem in Christum, naturalibus arbitrii viribus absque gratiæ cooperantis necessitate per bonorum operum incrementa exercetur. Vnde prædestinasse Deum ait filios quos futuros sanctos immaculatosque præcivit. *Utique ipse non fecit, nec se facturum sed illos futuros esse præcivit*; ut loquitur Pelagius apud Augustinum. Caput erroris in eo versatur quòd constantiam illam & perseverantiam in sanctitate in sola liberi arbitrii potestate absque gratiæ necessariis adjumentis constituebat. Quod caput damnatum semel, non erat quòd iterum in explicatione prædestinationis damnaretur à Carthaginensi synodo, quæ spe-

Augustin.
lib. de præ-
dest. c. 18.
¶ 19.

cialem de prædestinatione quæstionem attingere noluit ob eas quas inferius pandemus illius consilii rationes.

CAPVT XIV.

De Concilio Diospolitano & alijs habitis in causa Pelagii.

I. CVM autem juxta legum & canonum ordinem nemo de crimine impeti possit nisi aliquis accusationem suscipiat, hinc factum ut in conventu Hierosolymitano quæ fuerat derelicta cognitio adversus Pelagium, renuente Orosio accusatorem se gerere, statim restaurata fuerit in synodo Diospolitana. Hæc à quatuordecim Episcopis Palæstinis anno cccc xv. in urbe Diospoli acta; cui præerant Eulogius Metropolita Cæsareensis & Ioannes Hierosolymitanus, qui Pelagii personæ favebat. Eros quippe Arelatensis & Lazarus Aquensis Episcopi Gallicani Palæstinam advecti, capitulis aliquot ex Pelagii libris collectis, eum libello dato reum detulerunt apud synodum illam: quò cum se ad accusationem prosequendam conferrent, alter eorum morbo implicitus, ut neque socius illius, qui curam ægri gerebat, adesse potuerunt, ut docet

vetus auctor apud Photium codice LIV, Quare iudicium factum est reo tantum presentem, absentibus ex justa causa & non tergiversantibus accusatoribus, quod non oportuit factum, sed differenda cognitio ex juris ordine. Veruntamen cum ex libelli editione de crimine objecto constaret, & Pelagius evocatus capitula sibi objecta damnaret anathemate, visum iudicibus catholicum pronuntiandum qui catholicam fidem profiteretur & dogma hereticum abnegaret. Subreptum tamen illis fuit ab homine doloso & veteratore, qui verborum ambiguis strophis virus suum tegens, Episcoporum sententiam a capite suo avertit, quod non accidisset si accusatoribus presentibus iudicium ex more actum fuisset, qui dissimulatorem urgentes, quas necessebat cavillationes solvissent. Iudicio ergo ex una parte facto, denuo poterat eadem causa disceptari, nec sententia eo modo lata poterat in rei iudicatae vim transire; praesertim cum statim de Pelagii dolis, qui subinde detecti sunt, viri pii & eruditi conquesti fuerint. Hinc est quod Augustinus observat ut rem magni momenti, accusatores ad diem synodi occurrere non potuisse, & illis absentibus, licet perlecto libello, Pelagium absolutum. *Per idem tempus in oriente, in*

*Aug. lib. 2.
retract. c.
47.*

Syria, Palestina Pelagius à quibusdam catholicis fratribus ad episcopalia gesta perductus, eisque absentibus qui de illo libellum dederant, quoniam ad diem synodi non potuerunt occurrere, ab Episcopis quatuordecim auditus est; ubi eum dogmata ipsa damnantem quæ inimica gratiæ Dei adversus eum de libello legebantur, catholicum pronuntiaverunt. Idem auctor iisdem Episcopis libro primo contra Iulianum cap. v. Pelagium ut homines, nullo ex altera parte urgente adversario, putantes catholicum, tamquam catholicum pronuntiaverunt. Quare cum synodus ista Pelagii artibus delusa fuerit, miserabilem synodum Hieronymus eam appellavit; præcipuè cum post iudicium istud Diospolitianum Pelagij fautores in Hieronymum, qui sui tuendi causa ad turrem munitam se recepit, & in ejus monasteria cædibus & incendiis crudelissimè grassati sint, teste Augustino in libro de gestis Pelagianorum.

II. In his itaque angustiis, hinc Pelagii à synodo absoluti, inde erroris redivivi, quem nec à se ejuratum Pelagius jactabat, inducta nova gratiæ Dei interpretatione, Eros & Lazarus accusatores instaurandum esse iudicium arbitrati sunt. Porro cum juxta canones Antiochenos major synodus minorem discutere debeat,

Hieron. epist.
79.

certum est Pelagii causam vel apud orientis universi Exarchum, Antiochenum Episcopum, agendam fuisse, vel sanè apud Romanum Pontificem, cum causa communis esset & universalem Ecclesiam contingeret. Hoc ergo consilium ceperunt, Hieronymo sine dubio auctore, ut per Orosium Presbyterum in Africam redeuntem Episcopos Africanos literis monerent de iis quæ Diospoli gesta erant & de gravi illo discrimine in quo vera fides versabatur ob Pelagii absolutionem præproperè & præposterè factam. Non se contulere Carthaginem, tum quia eorum præsentia necessaria non erat, cum rei absentes essent, tum quia ex ægritudine nondum erant restituti. Quò alludit Zosimus cum illis exprobrat iratus quòd otiosi & delicati in lectulis suis resedissent, ut patebit ex loco inferiùs proferendo. Adeundorum Africanorum hic color fuit quòd de hac causa ante quinquennium adversùs Cælestium ea decrevissent quæ absolutione Pelagii subverti videbantur. Veritatis ergo Christianæ tuendæ sui que decreti propugnandi causa in hæresim istam Carthagine synodus provinciæ proconsularis coacta sub Aurelio anno ccccxvi. inquisivit, & statim ejus exemplo synodus quoque Numidiæ Milevi habita, cui interfuit

Augustinus. Utraque synodus, discusso negotio, relationem misit ad Innocentium Papam, ut ipse sua auctoritate firmaret quod Episcopi censuissent de dammando Pelagio & Cælestio eorumque hæresi.

III. Sanè synodica epistola Concilii Carthaginensis literarum ab Erote & Lazaro missarum per Orosium meminit & iudicii Diospolitani; cuius tamen acta nondum ad Africam pervenerant. Non tacent damnationis ante quinquennium adversus Cælestium hujus erroris complicem à Carthaginensi Concilio latæ decretum. Moxque subjungunt: *Quo recitato, quamvis judicatio manifesta constaret, quia illo tempore episcopali iudicio excisum hoc tantum vulnus ab Ecclesia videretur, nihilominus tamen id deliberatione communi censuimus, hujusmodi persuasionis auctores, Pelagium & Cælestium, quamvis & ad presbyterium idem Cælestius postea pervenisse dicatur, (in Asia scilicet, ut docet synodica Concilii Milevitani) nisi hæc apertissime anathematizaverint, ipsos anathematizari oportere; ut si ipsorum non potuerit, saltem eorum qui decepti sunt ab eis vel decipi possant, cognita sententia quæ in eos lata est, sanitas procuretur.* Ceterum hic admonendus est lector cognitionem quidem adversus Pe-

lagium & Cælestium ab hac synodo institutam jurisdictione ordinaria, quæ illos eorumque errores damnandos censuit, non autem illa auctoritate privata qua magistri placita philosophorum vel sectariorum expungere solent. Episcopi enim quod censent in synodo, ut iudices controversiæ propositæ constituunt.

IV. Non dissimulanda est quæ in contrarium promi potest objectio, Episcopis Africanis nihil competitivisse juris in Pelagium, nec retractandæ ejus absolutionis quam impetraverat à synodo Diopolitana, in quam Concilium Carthaginense nullam poterat exercere jurisdictionem. Hoc quidem ultimum certum est, cum illa jurisdictione soli Antiochenæ vel apostolicæ sedi competeret. Attamen cum de Cælestio iudicium olim suscepisset Carthaginensis synodus, poterat in correum ejusdem criminis Pelagium, ne contentia causæ divideretur, inquirere & constituere quid agendum videretur, præcipuè cum de fide mota esset quæstio, quæ omnes tangit, & cujus conservandæ sollicitudo omnibus Episcopis imposita est. Sed observandum est temperamentum quod prudenter & necessariò adhibent in dijudicando negotio. Iudicant, sed non pronuntiant. Referunt ad Papam

Innocentium, ut ipse summo jure decerneret. Prorsus eo modo se gesserunt quo solebant Præsides provinciarum agere erga Principem, ad quem graviores & difficiliore causas referebant, sententia sua ad eum cum litis actis transmissa antequam litigatoribus pronuntiaretur, ut Princeps aut decerneret ipse, aut quid decernendum à Præside, rescriberet. Extant tituli de relationibus & consultationibus in corpore juris, & earum usus apud Plinium; quæ duplex illud nomen fortitæ, quia referebatur ad Principem, & ipse consulebatur. Relationum quoque synodiarum orientis & occidentis ad Romanam sedem exempla supersunt; de quibus nos egimus libro primo de concordia sacerdotii & imperii cap. x.

V. Quare expendenda sunt synodi Carthaginensis verba. *Censuimus, inquit, anathematizari oportere.* Definiunt quid agendum videatur, sed non pronuntiant. Id summæ sedi reservant, cujus auctoritas per universam Ecclesiam expansa porrigitur. Quod docent verba sequentia. *Hoc itaque gestum, Domine frater, sanctæ caritati tuæ intimandum duximus, ut statutis nostræ mediocritatis etiam apostolicæ sedis adhibeatur auctoritas pro tuenda salute multorum & quorundam etiam perversitate corrigenda.* Eodem

tendit synodica Concilii Milevitani, quæ
 Episcoporum culpæ imputandum fore ait
 si quæ sunt suggerenda sedi apostolicæ
 pro Ecclesiæ commodo tacuerint. Qua-
 propter de nova hæresi ad Innocentium
 rescribunt, ut ipse pastorem diligen-
 tiam magnis periculis adhibeat. *Quia te
 Dominus gratiæ suæ præcipuo munere in sede
 apostolica collocavit, talemque nostris tempori-
 bus præstitit ut nobis potius ad culpam negli-
 gentiæ valeat si apud tuam venerationem quæ
 pro Ecclesia sunt suggerenda tacuerimus quam
 ea tu possis vel fastidiosè vel negligenter acci-
 pere, magnis periculis infirmorum membrorum
 pastorem diligentiam quæsumus adhibere dig-
 neris. Nova quippe hæresis & nitiùm per-
 niciosa tentat assurgere inimicorum gratiæ Dei
 adversus quam deinde copiosè disputant.*

C A P V T X V.

*Quid egerit Innocentius I. post acceptas
 Afrorum literas.*

I. **H**ORUM Conciliorum mentem
 Innocentius intellexit, qui res-
 cripto suo ad synodum Carthaginensem
 eos Episcopos laudat quòd antiquæ tra-
 ditionis exempla sectantes, ad sedis apo-
 stolicæ iudicium controversiam istam re-
 tulissent.

tulissent. Proferenda sunt verba, quæ aliqua indigent interpretatione, *Inquirendo de his rebus quas omni cum sollicitudine decet à sacerdotibus, maximè à vero iustoque & catholico tractari Concilio, antiquæ traditionis exempla sectantes, & ecclesiastica memores disciplinae, vestrae religionis vigorem non minùs nunc in consulendo quàm antea cùm pronuntiaretis veneratione firmatis, qui ad nostram referendam approbastis esse judicium, scientes quid apostolicæ sedi (cùm omnes hoc loco positi ipsum sequi desideremus Apostolum) debeatur, à quo ipse episcopatus & tota auctoritas nominis hujus emerfit. Ex duplici capite eos laudat, tum quòd olim in hac causa pronuntiaffent, nempe adversùs Cælestium, tum quòd nunc venerationem debitam sedi apostolicæ conservent, eam consulendo, & omnia ad ejus referendo judicium. Quam quidem venerationem etiam cùm adversùs Cælestium pronuntiarent custodisse testatur Innocentius. Quod significat eadem sententia constitutum ut gesta ad sedem apostolicam mitterentur pro more in causa communi totius Ecclesiæ observari solito; quem à Diospolitans judicibus omissum miratur Innocentius, ut statim patebit. Referendo autem ad sedem apostolicam, patrum insti-*

tuta custodisse illos asserit, quæ illi non humana sed divina decrevere sententia, ut quicquid quamvis de disjunctis remotisque provinciis ageretur non prius ducerent finiendum nisi ad hujus sedis notitiam perveniret, ut tota hujus auctoritate justa quæ fuerit pronuntiatio firmaretur, indeque sumerent ceteræ Ecclesiæ quid præcipere & quid vitare deberent.

II. Ut autem manifestius sit discussam fuisse ab Episcopis quæstionem, hæresim quoque damnatam, sed nondum promulgatam sententiam, quæ decreto sedis apostolicæ proculdubio egebat ut omnes teneret, addit: Gratulor igitur, fratres carissimi, quod per fratrem & coepiscopum nostrum Iulium literas ad nos destinastis; & cum pro illis curam geritis quibus præsidetis Ecclesiis, sollicitudinem vestram pro omnium utilitate monstratis, & per cunctas totius orbis Ecclesias quod omnibus profit decernendum esse unde deposcitis; ut suis cor stabilita regulis Ecclesiæ, & hoc quod illos caveat, pronuntiationis justæ firmata decretalibus patere non possit, qui perversis instructi imò destructi verborum arguti, sub imagine catholice fidei disputantes, totam veri dogmatis quærunt evertere disciplinam. Qui locus integer describendus fuit ut ostenderetur Africanos rem discussisse & quid decernendum esset ab Innocentio poposcisse, ut universa Ecclesia generali

constituto stabiliretur. Interim corrigenda sunt verba quæ in omnibus exemplaribus perversè leguntur, & sic reponendum: *Vt suis constabilita regulis Ecclesia & habeat quo illos caveat, & pronuntiationis justæ firmata decretalibus, patere non possit iis qui &c.* Ceterùm quemadmodum decreta Principis dicebantur quæ cognitione habita controversiam dirimebant, sic quoque Romani Pontifices sua rescripta, quibus aliquid in perpetuum & generaliter constituebatur, decreta & decretalia vocare. Vnde Siricius in epistola ad Himerium ait missa ad provincias à Liberio prædecessore suo generalia decreta. Et idem Innocentius decretalia constituta appellat.

III. Vt autem Innocentii religio manifestius instrueretur, Aurelius, Alypius, Augustinus, Evodius, & Possidius Episcopi epistola familiari eum monuerunt Pelagii causam à pluribus in urbe foveri, Diospolitana synodum ab eo delusam ambigua gratiæ significatione. Tum Pelagii librum miserunt à Iacobo & Timasio adolescentibus, illius quondam discipulis, subministratum, in quo gratiam conditionis agnoscit, non gratiam Christi: cui responderat Augustinus altero libro, nempe *De natura & gratia*, quem Inno-

centio simul transmisere. *Signa fecimus his locis, inquit, ubi petimus inspicere non graueris quemadmodum sibi objecta quaestione quod gratiam Dei negaret, ita respondit ut eam non diceret nisi naturam in qua nos condidit Deus.* Instructo probationibus negotio, adiungunt quoque consilium suum, ut aut Pelagium evocet Romam, aut cum eo literis agat ut respondeat quam intelligat gratiam.

IV. Innocentius tam atroci quae Christi gratiae fiebat injuria commotus, post longam disputationem duo quaedam constituit rescriptis suis ad utramque synodum datis. Ac primò quidem nefarium dogma Pelagii condemnat ut regulæ fidei contrarium. *Quisquis ergo huic assentiens videtur esse sententiae, quo dicat adjutorio nobis non opus esse divino, inimicum se catholicae fidei Dei beneficiis profitetur indignum,* inquit in epistola ad synodum Carthagenensem. Deinde auctores hæreseos à communione separat donec resipiscant, quos nominatim appellat in rescripto ad Concilium Milevitanum. *Quare Pelagium Cælestiumque, id est, inventores vocum novarum, quae, sicut dicit Apostolus, ædificationis nihilum sed magis vanissimas consueverunt parere quaestiones, ecclesiastica communione privari apostolici verborum auctoritate censemus donec resipiscant.*

diaboli laqueis, à quo captivi tenentur secundum ipsius voluntatem, eosque interim dominico ovili non recipi quoad ipsi perversæ viæ quam secuti sunt traritem deserere voluerint.

V. Porrò epistolæ quoque Episcoporum quinque respondit, nescire se an in urbe sint qui Pelagii doctrinæ faveant, saltem latere, nec similia jactare. Quod attinet ad purgationem Pelagii in oriente actam, habere se quidem ait gesta episcopalia à laicis hominibus ad se perlata, sed dubitare an vera sint, quòd sub nulla illius Concilii prosecutione venerunt, nec eorum aliquas accepimus de hac re literas apud quos istius rei iste præstitit causas. Quòd si de sua illa potuisset purgatione confidere, hoc magis credimus quòd egisset quod multò verius esse poterat, ut illos cogeret epistolis suis quid judicaverant indicare. Nullam actorum synodi Diospolitanae rationem habet, quoniam Episcoporum relatione (ut debuit, cum de causa communi ageretur) de iis certior factus non esset. Præterea verò hanc adjungit causam, nempe quòd ex gestorum lectione pateat iudicibus subreptum fuisse per cavillatorias Pelagii responsiones, atque adeo aliqua magis falsis argumentis, inquit, quàm vera ratione, ut ad tempus videri poterat, purgavit, alia negando, alia falsa interpretatione vertendo. Quare rectè con-

cludit, ne iudicium gravitatem lædat, nec suæ auctoritati detrahat, totumque damnationis pondus refundat in reum: *Vnde non possumus illorum nec approbare nec culpam iudicium, (quod alioqui in ejus potestate situm erat, qua statim utitur) cum nescimus utrum vera sint gesta, aut si vera sunt, illum constet magis subterfugisse quàm se tota veritate purgasse.* Illum itaque non habet pro absoluto & purgato ab accusatione quam Episcopi Gallicani instituerant, etsi à synodo Diospolitana absolutus fuisset.

VI. Noluit autem Innocentius Pelagium evocare Romam aut cum eo per literas agere, ut monebant quinque Episcopi, sed suo ipsius libro convictum communionem privavit. Nefas putabit aliquis & alienum à iudiciorum ordine, inauditum hominem damnare. Sed si quis expendat veterem usum, inveniet sceleris alicujus, homicidii puta, per testes convictum, statim communionem abstentum, nulla admonitione prævia qua vocaretur ad se purgandum; ut censura illa coactus, ad Episcopum accederet, aut innocentiam suam probaturus, aut confessione crimen agnoscens, beneficium pœnitentiæ petiturus. Quod tanto accuratiùs observandum erat in hæreseos crimine quanto di-

ligentiùs est huic morbo occurrendum. Rectè itaque & juxta vetustum illum morem subjungit Innocentius de Pelagio loquens : *Qui si confidit, novitque non nostra dignum damnatione quòd dicat jam hoc se totum refutasse quod dixerat, non à nobis accersiri, sed ipse debet potiùs festinare ut possit absolvi*, scilicet ab excommunicatione qua nunc illum Innocentius percellit, non ab aliqua anteriore quam Baronius committitur.

VII. Ex iis quæ retuli patet primam quæ Pelagio inflicta est damnationem ab apostolica sede processisse. Addo etiam ab eadem sede primùm Pelagii atque Cælestii illius discipuli dogma proscriptum, tamquam fidei catholicæ contrarium, generali decreto. Sanè Carthaginensis synodus anno ccccxii. repulit Cælestium à presbyterio & ab Ecclesiæ communione quòd errores illos spargeret. Sed hæc erat privata in eum hominem censura, quam ille appellatione ad Romanam sedem se eluisse putabat ; ipsique adeo Africani ad eam referendum tunc quoque censuerant ; à qua proinde totius rei definitio expectabatur. Itaque Prosper non immeritò Romanæ sedi primam Pelagianæ hæreseos damnationem tribuit his verbis in carmine Dei ingratis.

*Pestem subeuntem prima recidit
Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quicquid non possidet armis
Religione tenet. Non segnior inde orientis
Rectorum cura emicuit.*

Hic agitur de damnatione ab Innocentio edita, & de nulla alia; ne quis cum Baronio referat ad sententiam Siricii adversus Iovinianum; qui licet Pelagio præivisse videri posset teste Hieronymo, hic tamen de ipsa Pelagiana hæresi loquitur Prosper, & de iudicio Innocentii, quod postea Zosimus secutus est. Unde ad Innocentii, non autem ad Zosimi decretum hæc verba referre oportet, ut putabat M. Antonius Capellus. Ceterum Innocentius *Pelagianam hæresim primus condemnavit*; ut loquitur Facundus Hermianensis, & restæ series ostendit.

*Facund.
lib. 7. c. 3.*

VIII. Enimverò non leve viris eruditus negotium faceffit quod subjungit Prosper, Palæstinorum Episcoporum in oriente iudicio, id est, synodi Diospolitanae, dogma quoque Pelagianum condemnatum, quod cum actum fuerit anno cccc. xv. & rescripta Innocentii ad synodos Africanas promulgata sint anno cccc. xvii. primi videntur Episcopi illi hac de re decrevisse. Sed facilis est responsio. Pelagium illi non condemnarunt, absol-

verunt per ignorantiam facti ; & quamvis gratiam Christi probarent , seque illius vindices gererent , non damnare ignotos sibi per Pelagii versutiam errores. Eorum itaque cura profuit Ecclesiæ ad asse- rendam gratiam , sed nullo eorum de- creto hæresis ignota proscribi diserte po- tuit.

IX. Gravior est quæ procedit ex uni- co apud Prosperum verbo difficultas , à qua se eruditissimus Petavius expedire non potuit. Videtur enim significare, post damnatam Pelagii hæresim, in oriente Pa- læstinos Episcopos judicasse, *Inde orientis rectorum cura emicuit* , cùm certum sit judi- cium Diospolitano antecessisse duobus annis Romani Pontificis decretum. *Inde* hoc in versu non tempus, ut putant, sed locum significat. Scribebat Prosper in occidente , & habita ratione climatum ait, *Inde orientis rectorum cura emicuit* ; ac si diceret : *Hinc* in occidente pestis ad- versus gratiam recisa est, & *Inde* in orien- te ejus quoque rei curam gesserunt Epif- copi Palæstini.

CAPVT XVI.

*Quid post Innocentium Papam egerit in eadem
causa Zosimus illius successor.*

I. **D**AMNATIO ab Innocentio irrogata Pelagium atque Cælestium commovit adeo ut ambo sedi apostolicæ facti sui rationem dare sategerint, Pelagius quidem scriptis ad Innocentium ex Palæstina literis, quæ successorì ejus Zosimo traditæ sunt, Cælestius verò Romam adiit, Zosimoque se purgare voluit, libello de fide sua edito: cujus verba cum veram fidem de gratia redolerent, non tam de dogmate quærendum videbatur quàm de Cælestii absolutione, qui præpropera & præfestinata cognitione ab Africanis Innocentio subrepentibus fervore fidei oppressus existimabatur à Zosimo, ut ipse testatur in epistola ad Africanos data. Non esse locum conjecturæ ait an bene sentiret Cælestius, cum ejus verba manifesta extarent inserta gestis habitis in basilica sancti Clementis, ubi cognitio ea de re instituta est à Zosimo. Addit ab ipsis Africanis Episcopis in hac causa, quando præsens Cælestius Carthagine auditus est, nihil liquidò judicatum.

Quod autem attinet ad literas Erotis & Lazari, eas fidem non facere, quòd absentibus adversùs absentem fides adhiberi non debeat, tum etiam quòd vix Cælestio cogniti, nullum de talibus contentionibus cum eo sermonem habuissent. Deinde quòd eorum testimonium admitti non debeat qui ordinationibus inordinatis, clero & plebe contradicente, *cùm alienigenæ intra Gallias sacerdotia vendicassent*, illis pulsi fuissent, & gradu atque communione à Zosimo summoti. Quare videri retorquendum in melius iudicium. Attamen ne præcox & immaturum procederet, constituit ad Africanos gesta cum literis suis transmittere; præcipitque *intra secundum mensem aut venire qui præsentem redarguant aliter sentire quàm libellis & confessione contexit, aut nihil, post hæc tam aperta & manifesta quæ protulit, dubii sanctitas vestra resedisse cognoscat.*

II. Statim post datam priorem illam epistolam lectæ sunt Pelagii literæ coram Zosimo, quas ad decessorem illius Innocentium scripserat; quæ Praylii Episcopi Hierosolymitani, qui Ioannis successor erat, astipulatione nitebantur. Illis fidem absolutam de gratia sine fuce profiteri visus est, adeo ut miraretur Pontifex talem

virum infamari potuisse. Qua de re gravius cum Africanis secunda epistola expostulat, & acrius in accusatores Erotem & Lazarum invehitur, velut in procella istius auctores, & sacerdotiis suis multatos, quibus propterea fides adhiberi non debeat. Neque porrò credendum adolescentibus Timasio & Iacobo, qui scripta quædam velut Pelagii prodiderant. Præstò esse reos sedi apostolicæ, abesse accusatores illos, imò verò nec præsentibus fuisse quando iudicium prius latum est. Nihil agi nisi præsens reus præsentibus accusatoribus arguatur. maturè agitanda esse iudicia. quam in rem multa congerit. Tandem exemplaria scriptæ professionis quam Pelagius miserat ad Africanos transmittit, ut de absoluta ejus fide gaudium capiant.

III. Vbi observanda sunt duo. Zosimum binis istis literis nullam & invalidam fuisse relationem Concilii Carthaginensis ostendit, quia nimis præpropere facta, reis nec præsentibus nec per scripta saltem auditis, absentibus accusatoribus, contra iudiciorum ordinem; præcipuè cum adversus personam accusatorum, scilicet Erotem & Lazarum, excipi posset eos non esse admittendos ob crimina perpetrata & gradus communionis.

que jacturam ; nec credendum duobus adolescentibus Iacobo & Timasio. qua relatione subversa, sequebatur Innocentii damnationem, quæ illi innixa erat, esse nullam ; licet de illa in Zosimi literis altum silentium. Quamvis nec cognitionis quoque ab Innocentiæ factæ vitium omnino dissimulet, quod constituit præcipuè in accusatorum absentia. Quò tendunt hæc verba : *Grave fuit Lazaro & Eroti literarum suarum pedissequos esse. scilicet accedendo Romam aut Carthaginem. An nesciebant dilectionem vestram ad sedem apostolicam relaturam ? Huc certo calumniæ compendio navigassent. Vbi de episcopatu abdicando agitur, id est, de submovendis Erote & Lazaro, maria terraque lustrantur, nec ulla suffragia prætermittunt. Vbi verò innocentium fama percellitur, otiosi & delicati sive accusatores sive testes (In utroque enim fallentibus nomen infame est) in cubilibus & lectulis suis literis abutuntur, & totam Africam universumque tranquillum catholice serenitatis in-nubilant ad libidines suas duæ pestes. Non erat tamen quòd tam graviter excandesceret Zosimus ob sententiæ invaliditatem. Duplex enim erat excommunicationis genus ; alterum quod post interrogationem reo legitimè convicto aut etiam confesso infligebatur, quo usus tandem*

ipse Zosimus, ut mox dicam, adversus Pelagium & Cælestium; alterum quo reus probationibus pressus, communione summovebatur donec innocentiam suam purgaret. Quo secundo genere usus est Innocentius adversus eosdem novatores. Quæ distinctio controversiam istam componit.

IV. Ceterum quod observandum secundò dixeram positum est in expendenda Zosimi de Pelagio & Cælestio opinione, quos ille sanæ fidei & *absolutæ*, ut loquitur, esse putabat & injuriosè vexatos, cum disertis verbis gratiæ adjutorium profiterentur, nondum deprehensa verisimiliū hominum astutia & nova gratiæ interpretatione, & adderent libellis suis, *si minùs peritè aut parum cautè aliquid fortè positum esset, emendari cupere à Zosimo, qui Petri fidem & sedem teneret.* quæ est ultima clausula professionis Pelagii.

V. Acceptis Pontificis literis, Africani Concilio ccxiv. Episcoporum apud Carthaginem coactò liberius conquesti sunt quòd eos homines tueretur qui semel damnati non poterant iudicium restituere nisi disertissimè errores à se olim professos configerent. Implexas demum istius scenæ strophas aperiunt, & petitionibus Cælestii atque Pelagii ad se millis respondent; ut patet ex epistola sequente

Zosimi. Ex hac epistola, qua caremus, desumpta sunt verba quæ Prosper citat adversus collatorem: *Erraverunt ducenti quatuordecim sacerdotes, qui in epistola quam suis constitutionibus prætulerunt ita apostolicæ sedis antistitem beatum Zosimum sunt allocuti: Constitimus in Pelagium atque Cælestium per venerabilem Innocentium de beatissimi Petri sede prolatam manere sententiam, donec aperitissima confessione fateantur gratiam Dei per Iesum Christum, non solum ad cognoscendam, verum etiam ad faciendam justitiam, nos per actus singulos adjuvare, ita ut sine illa nihil vere sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus. Sanè Zosimus tantisper quoque accensus est, ac si de apostolicæ sedis privilegio, quo ex divina promissione & canonica auctoritate potiri se ait ut de illius sententia nullus retractare possit, aliquo modo detraherent. Et tandem docet epistola sua ad Aurelium & ceteros qui in Concilio Carthaginensi adfuerant data se nihil immutasse, sed in eodem statu reliquisse cuncta donec Africanorum literis in commune consulisset: quia, ut ait ille, nunquam temerè quæ sunt diu tractanda finiuntur, nec sine magna deliberatione statuendum est quod summo debet deceptari iudicio.*

VI. Ac certum quidem est ex Augu-

stino lib. 11. de peccato orig. cap. vii. Cælestium, licet falsis suggestionibus Pontifici obrepentem, nunquam excommunicatione solutum fuisse. Zosimus quippe consulere cum Africanis voluit; non quasi nesciret quid fieri deberet; *sed pariter vobiscum voluimus*, inquit, *habere tractatum de illo qui apud vos, sicut ipsi per literas dicitis, fuerit accusatus, & ad nostram, qui se assereret innocentem, non refugiens iudicium, ex appellatione pristina venerit sedem, accusatores suos ultro deposcens, & qua in se crimina per rumorem falso dicebat esse illata condemnans.*

VII. Africanorum literis, quibus adjunctus erat libellus Paulini Diaconi adversus Cælestium olim oblatus, plenissime instructus Pontifex, fraudem & imposturam Pelagii atque Cælestii detexit. Quod probat insignis Facundi Hermianensis locus: *Invenient postremò beatum quoque Zosimum apostolicæ sedis antistitem contra sancti Innocentii decessoris sui sententiam, qui primus Pelagianam hæresim condemnavit, fidem ipsius Pelagii ejusque complicitis Cælestii, quem in Ecclesia Carthaginensi convictum atque appellentem apostolicam sedem & ipse gestis discusserat, tamquam veram & catholicam laudantem, insuper etiam Africanos culpantem. Episcopos quòd ab illis hæretici crederentur,*

Facund.
lib. 7. c. 3.

cum necdum ipsi Africanis Episcopis dolos eorum multò manifestiùs detegentibus, memoratos Pelagium & Cælestium putaret orthodoxos. Et tamen nec Athanasium nec Damasum nec illos Palæstinos Episcopos & Zosimum hæreticos credit Ecclesia, quia de hæreticis bene senserant, sed potiùs pro merito suæ fidei catholicos iudicat & honorat; quoniam non debet crimini deputari simplicium non intellecta veritas malignorum.

VIII. Quare Zosimus, propalata sibi hæreticorum fraude, accersitum Cælestium, cùm se subtraheret examini, nolletque respondere Paulini libello, atque Pelagium ejusdem criminis reum decreto suo damnavit, teste Augustino libro secundo contra duas epistolas Pelagianorum cap. III. & IV. Id factum intervallo ipso quod est inter diem XXI. Martii anni ccccxviii. (qua data est epistola Zosimi ad Africanos) & diem XXIX. Aprilis, qua eadem epistola accepta est. Quod constat ex edicto Honorii adversus ambos lato pridie Kalendas Maias. Neque enim proscripti essent Principis decreto pendente cognitione de eorum fide apud Pontificem, sed post sententiam adversus eos à Zosimo decretam, cùm in his rerum articulis leges Principum non antecedant iudicia ecclesiastica, sed subse-

quantur, eaque muniant auctoritate publica, & pœnis legum reos coërceant.

IX. Interim Carthagine coactum est aliud plenarium Concilium ducentorum decem & septem Episcoporum ipsis Kalendis Maiis, quod Zosimi literas, quas acceperant tertio Kalendas Maias, perpendens, cùm in suspenso videret Cælestii causam privatam, ne publica & communis, quæ universam Ecclesiam contingebat, quia nondum satis explicata fuerat, adversariorum cavillationibus in discrimen adduci posset, constituit octo canones quibus fidem veram explicat & hæresim robustè conficit. His constitutionibus à se nunc editis Africani prætulere epistolam Concilii præcedentis, ut loquitur Prosper, id est, ante aliquod tempus miserant Romam; nunc autem synodalia decreta seu canones octo à se editos in hoc Concilio CCXVII. Episcoporum ad Zosimum dirigunt, quos ille anno eodem ccccxviii. edicto generali probavit; sicque per universum orbem Christianum hæresis Pelagiana damnata est. Hæc sunt ad eam rem probandam verba Prosperi in chronico anno ccccxviii. *Concilio apud Carthaginen habito ducentorum decem & septem Episcoporum, ad Pontificem Zosimum synodalia decreta perlata sunt; quibus probatis, per te-*

um mundum hæresis Pelagiana damnata est.

X. Hunc ergo ordinem secutus est Zosimus in cognitione ista. Libello Cælestii literisque Pelagii receptis, monuit Africanos per binas literas datas mense Octobris anni ccccxvii. ut mitterent aliquos intra secundum mensem qui reos istos peragerent. Anni sequentis exordio Concilium Carthagine cogitur ccxiv. Episcoporum, quod amplissima epistola ad Zosimum scripta fraudes hæreticorum detegit. Eam se recepisse testatur Zosimus epistola quam dedit xxi. Martii anni ccccxviii. ad Aurelium & ad ceteros qui affuerunt Concilio Carthaginensi. Vnde patet prius Concilium solutum fuisse. Postea detectis Pelagii & Cælestii dolis, eos damnat tamquam de crimine sibi imposito convictos, & proscribi curat ab Honorio pridie Kalendas Maias.

XI. Celebratur aliud Carthagine Concilium plenarium ccxvii. Episcoporum Kalendis Maiis; quod antequam rescire potuisset Pelagii damnationem, octo capita constituit, quæ fanciendæ & stabiliendæ fidei causa mittit ad Zosimum. Ille verò ut reos damnaverat, ita causam ipsam & hæresim edicto generali configit epistola generali ad universos Episcopos data; quæ quidem non extat, sed laudatur à Cælestino

Papa in epistola ad Gallos cap. v i i i. diciturque *Papæ Zosimi regularis auctoritas ad totius orbis Episcopos* ; eamque mox laudat cap. i x. qua probati sunt canones huius synodi Carthaginensis, ut patet ex eadem Cælestini epistola cap. i i i. *Africanorum sententias suas fecerunt apostolici antistites cum probarent.*

XII. Hujus decreti à Zosimo editi tempus incidit in annum c c c c x v i i i. (ut patet ex chronico Prosperi) post habitum Carthaginense Concilium. Quare non assentimur eruditissimo viro Petavio, qui decretum illud Zosimi ad Africanos prius delatum putat, eoque accepto, Episcopos illos in Concilio Cathaginensi Kalendis Maiis ejusdem anni c c c c x v i i i. Pelagianam hæresim octo canonibus editis anathemati subjecisse. Decretum generale Zosimi adversus Pelagianam hæresim editum est post receptos synodi Carthaginensis canones, ut disertè docet Prosper in chronico. Sententia verò lata adversus nomen Pelagii & Cælestii antecedit Kalendas Maias anni c c c c x v i i i. ut dixi. Hallucinatio itaque versatur in eo quòd duo ista decreta, generale & privatum, inter se miscentur à viris doctissimis, quæ distingui oportet. Ceterum licet canones synodi Carthaginensis editi

sint ante Zosimi decretum in re aperta, de qua Romanæ Ecclesiæ eadem erat cum Africana sententia, & in qua definienda isthæc Innocentium sequi se profitebatur auctorem, attamen eorum capitum relatio ex more facta est ad Zosimum; ut apostolicæ sedis auctoritate accedente, quod erat limitibus Africæ circumscriptum, universæ Ecclesiæ per occidentem & orientem regula fieret ecclesiasticæ fidei. Huic Pontifici ea de re Afri Episcopi gratias egerunt literis suis quas ad eundem Zosimum scripserunt, ut patet ex Cælestino in epistola ad Gallos cap. VIII. Laudato enim ex Zosimi epistola regulari testimonio, addit: *Hunc autem sermonem sincerissimæ veritatis luce radiantem tanto Afri Episcopi honore venerati sunt ut ita ad eundem virum scriberent: Illud verò quod in literis quas in universas provincias curasti esse mittendas posuisti dicens &c.*

XIII. Quare ut initio hujus dissertationis excitata difficultas solvatur, certum est primam, quæ peremptoria fuit, & generalem hæresis Pelagianæ damnationem ab Innocentio profectam, quam deinde Zosimus decreto suo generali ad totius orbis Episcopos dato confirmavit, Vterque verò Pontificum relationibus Carthaginensium Conciliorum usus,

Z iij

*Auctoritates
de gratia
Dei c. 5.*

auctoritate Romanæ sedis negotium omne constituit.

INTERPRETATIO CAPITIS

Clericus. 3. quæst. 4.

I. **Q**VÆRUNT anxie viri eruditi quid significare velit Stephanus à Gratiano relatus cap. *Clericus. 3. q. 4.* cum statuit clericum qui Episcopo suo infidatus fuerit, à gradu removeri debere, & curiæ tradi serviturum. Quidam corpus curialium intelligunt, cui clericus vilia ministeria obiturus addicatur. Quidam verò forum & curiam secularium iudicum, quorum sententia debitam pœnam suscipiat; quemadmodum in eadem specie clerici suo Episcopo infidias molientis decrevit Pius Papa apud Gratianum cap. *Si quis sacerdotum. 11. q. 1.* Posteriores Pontifices horum decretorum verbis utentes, clericum tradi curiæ sic interpretati sunt ut de iudicibus publicis & eorum curia, non autem de corpore curialium, intelligant. Sed non adimunt scrupulum quem verba Stephani injiciunt, qui tradi curiæ serviturum decernit. Quæ servitia, ut collegio curialium competere possint,